

Eelnõu ettepanek: kaitsemetsade kategooria taastamine metsaseaduses

1. Ettepanek muuta § 3¹ metsa määratlust¹:

§ 3¹. Mets

§ 3¹ (1) Mets on ökosüsteem, mille suurus on üle 0.5 ha, seal kasvavad üle 5 m kõrgused puud, mille võrade liitus on suurem kui 30%, see koosneb metsamaast ja sealsest elustikust.

2. Ettepanek sõnastada § 17¹ järgmises sõnastuses:

§ 17¹. Metsakategooriad ja metsa majandamise eesmärk

(1) Metsakategooriad on:

- 1) hoiumets;
- 2) kaitsemets;
- 3) tulundusmets.

(2) Metsa majandamise eesmärk sõltuvalt metsakategooriast on:

- 1) hoiumetsas kaitstavate loodusobjektide hoidmine;
- 2) kaitsemetsas keskkonnaseisundi ning kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndites looduse säilitamine ja kaitsmine;
- 3) tulundusmetsas on eesmärk säästlikult ja metsade elurikkust hoidvalt majandades tulu saamine.

3. Ettepanek sõnastada § 18¹ järgmises sõnastuses:

§ 18¹. Hoiumets

Hoiumets on kaitseala loodusreservaadis, sihtkaitsevööndis asuvad puistud või püsielupaiga sihtkaitsevööndis asuvad puistud.

¹ FAO 2012. aasta töödokumendi FRA 2015. *Terms and definitions* järgi on mets üle 0,5 ha suurune maa-ala, millel kasvavad üle 5 m kõrgused puud, mille võrade liitus on suurem kui 10% või mis suudavad *in situ* kõnealusele künnisele jõuda. (Metsandusteatmik lk 158)

Metsamaa mõiste sisse toomine praeguses Metsaseaduse redaktsioonis teeb mõisted segasemaks. Rahvusvaheliselt loetakse metsaks vähemalt 5 m kõrgust puistut; alla 5 m puittaimedega alad on kas noorendikud, selgusetad alad või lagedad raiesmikud, neid alasid käsitletakse metsata metsamaa aladeks metsamassiivis. Metsata metsamaa ei täida metsaliikidele elupaiga hüvesid tuumaladel ja liikide levimise hüvesid rohekoridorides. Ka puhkemetsade hüvesid hakkab inimestele pakkuma puistu alles latieas ja vanemates metsades. Uut lageraielanki ei ole kestlik planeerida metsata metsamaa kõrvale, sest nii tekivad ulatuslikud kümneid (sadu) hektareid metsata metsamaa alad tulundusmetsades kus levivad avamaastiku liigid ja metsa rohevõrgustik kaotab sidususe, metsaliigid hävivad sellises piirkonnas. Hajutatud ja väikesepindalised kitsad (kuni puistu kõrguse laiuse langid) ja kuni ühe hektarilised lageraielangid (mõiste: kitsas lageraielank) rohevõrgustiku sidusust oluliselt ei kahjusta.

4. Ettepanek sõnastada § 19¹ järgmises sõnastuses²:

§ 19¹. Kaitsemets

- (1) Keskkonnaseisundi ja loodusvara kaitsmiseks määratud mets kuulub kaitsemetsa kategooriasse.
- (2) Kaitsemets on kaitsemetsa ülesandega mets, mis asub:
 - 1) kaitseala piiranguvööndis;
 - 2) kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndis looduskaitseaduse tähenduses;
 - 3) ranna või kalda piiranguvööndis
 - 4) korduva üleujutusega metsa-alad;
 - 5) allikate ääres ja survealase põhjaveega aladel;
 - 6) infiltratsioonialadel;
 - 7) joogiveehaaretel, sh veehoidlad;
 - 8) uuristus- ja tuuleohtlikel aladel, kallakumetsades, luitemetsades;
 - 9) lootaladel;
 - 10) muinsuskaitse, looduslike pühapaikade ja pärandkultuuri objektidel ning objekti ümber 50 m laias puhvertsoonis;
 - 11) planeeringuga määratud väärtuslikel maastikel ja väärtuslikel looduskooslustel;
 - 12) planeeringuga määratud puhkealadel, sh heades marja- ja seenemetsades;
 - 13) planeeringuga määratud asulat või rajatist, sh riigimaanteede ja raudteede kaitsevööndis, ökoduktide piiranguvööndis, kaitsvas haljasvööndis;
 - 14) rohevõrgustiku toimimiseks planeeringuga määratud vajalikes kohtades ja ulatuses;
 - 15) õhusaaste, pinnasereostuse, müra, valgusreostuse, tugeva tuule või lumetuisu eest kaitsvates metsades;
 - 16) kodumetsades hajatalude ümber 200 m raadiuses;
 - 17) linnade ning asulate haljasvööndites;
 - 18) väikestel kuni 500 ha metsatukkadest ja metsaribadel avatud põllumaastikul ning soosaartel;
 - 19) väikesaartel;
 - 20) geenireservmetsades;
 - 21) metsaomaniku või -haldaja poolt kaitsemetsaks määratud mets;

² selgitus: eelmistest metsaseaduse tekstidest üle võetud sõnastus, mida on täiendatud rohevõrgustiku toimimise nõuetega. Lisatud võimalused punkt 22, mida praegu ei oska ette näha. KAH alade määramine RMK poolt ja nendes raiekavade koostamine ning uuendusraiate teostamine ei ole riigimetsades puhkemetsade hüvede säilimist taganud ([viide](#)) Paljud alad on kättesaadavad ELME projektis nagu head marja- ja seenemetsad milleks on puhmarindega metsakasvukohatüübid ja loometsad (Helm jt, 2023).

22) muudel aladel, mida peab vajalikuks kohalik kogukond ja kohalik omavalitsus.

(3) Geenireservimets on mingile kindlale puuliigile iseloomulike ja majanduslikult väärtuslike puistutega metsaosa, kus inimõju metsa geenifondile on minimaalne ning geenifond areneb eeskätt looduslike tingimuste mõjul. Geenireservimetsa puistuid kasutatakse kultiveerimismaterjali algmaterjalina.

(4) Kaitsemetsa staatuse kinnitab vastava valdkonna minister lähtuvalt § 21¹ kehtestatud korrale.

5. Ettepanek sõnastada § 20¹ järgmises sõnastuses³:

§ 20¹ Kaitsemetsa majandamine

(1) Kaitsemetsa majandatakse käesolevas seaduses ning looduskaitseseaduses ja „Kaitsemetsade kaitse-eeskirjas“ sätestatu kohaselt:

1) kaitsemetsi majandatakse püsimeetsana kasutades valikraiet või parkmetsaraiet, püsielupaiga hooldamisel ka kujundusraiet; kaitsemetsades uuendusraied ei ole lubatud.

2) kaitsemetsas kehtib kevadsuvine raierahu 15. märtsist 31. augustini ja kogu raietegevus on keelatud;

3) püsielupaikades võib raierahu olla erinev vastavalt kaitstava loomaliigi sigimisajale ja püsielupaiga kaitsekorrale.

(2) Käesoleva seaduse § 20¹ alusel määratud „Kaitsemetsade kaitse-eeskirja“ kinnitab valdkonna vastutav minister määrusega ühesuguse kaitsefunktsiooniga kaitsemetsade rühmale.

6. Ettepanek sõnastada § 21¹ kaitsemetsaks määramise kord järgmises sõnastuses.

(1) Metsa kaitsemetsaks määramise ja kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse algatab valdkonna vastutav ministeerium metsa asukohajärgse keskkonnaameti büroo ettepanekul.

³ selgitus: kaitsemetsade majandamist täpsustab Kliimaministri uus määrus „Kaitsemetsade kaitse-eeskiri“ ja vaja on uuendada-täiendada keskkonnaministeeriumi poolt varem välja töötatud juhendeid (2001; 2004); Eesti FSC standardi lisa 2 „Kaitsemetsade määramise juhend ja majandamise juhend“, (2009: 46-66); kaitsemetsade majandamisel tuleb valida loodussõbralik tehnoloogia (püsimeetsakasvatus, parkmetsaraie), mis võimalikult vähe sekkuks metsaökosüsteemi toimimisse ja puistu juhtfunktsioonide täitmisel. Seetõttu ei sobi uuendusraied ja eriti lageraiepõhine puistute majandamine. Turberaie, eriti aegjärgse raie kasutamine on taunitav kui uuendatakse puistu kahe järguga ja tekitatakse metsamassiivi ulatuslik avatud maastik. Küpsusdiameetri ja kaalutud keskmise vanuse alusel raieküpseks määramisel on olnud trikitamisi, et puistut saaks nooremalt lagedaks raiuda.

Kevadsuvine raierahu (pesitsusrahu) minimaalne ajavahemik on ornitoloogide poolt analüüsitud. Metsalindude pesitsusaega on arvestatud vähemalt 15. aprillist 15. juulini ([viide](#)), mis oleks kehtiv kõikjal Eestis. Keskkonnaameti kodulehel ([viide](#)) soovitatakse raierahu 1. aprillist 31. juulini raieloa andmisel. Ornitoloogiaühing on põhjendanud kaitsealade piiranguvööndites pikemat raierahu kestust, s.o 15. märtsist 31. augustini ([viide](#)), mida tuleks rakendada kõikides (st ka väljaspool kaitsealasid) kaitsemetsades (Eesti metsalinnustiku kaitse, 1999 jt allikad). Nahkhiirte (II kaitsekategooria liigid, Euroopa nahkhiirte populatsioonide kaitse leping *Eurobats*) poegimiskolooniad moodustuvad aprilli lõpus, raie on poegimiskolooniale ohuks 1. maist 15. augustini (Nahkhiirte kaitse tegevuskava).

- (2) Metsa kaitsemetsaks määramise menetluse algatamiseks saavad teha argumenteeritud ettepaneku:
- 1) valdkonna vastutav ministeerium;
 - 2) keskkonnaamet;
 - 3) kohalik omavalitsus;
 - 4) kohalikud elanikud või kohalikud kogukonnad.
- (3) Kaitsemetsade hulka kuuluvad:
- 1) looduskaitsealuse alusel määratud piiranguvööndid ja teised seaduse alusel määratud kaitstavad metsad või puistud;
 - 2) kohaliku omavalitsuse üldplaneeringuga määratud väärtuslikud metsad või puistud ja kohalikele kogukondadele olulised ning väärtuslikud metsad või puistud;
 - 3) kohalike elanike ja kogukondade poolt otsustatud neile olulised ja väärtuslikud metsad või puistud;
 - 4) Muudel eristel ja ettenägemata juhtudel riigi poolt määratud metsad või puistud.
- (4) Metsa kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse algatab valdkonna vastutav ministeerium vastavalt selle paragrahvi lõige 5 koostatud korra alusel.
- (5) Metsa kaitsemetsaks määramise ja kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse korra kinnitab valdkonna vastutav minister oma määrusega.
- (6) Metsa kaitsemetsaks määramise menetluse ettepaneku algatamise hetkest ja menetlemise ajaks peatatakse antud metsas või puistus kõik raied, välja arvatud metsaekspertiisi alusel vajalikud metsakaitselised sanitaarraied.

7. Ettepanek sõnastada § 22¹ järgmises sõnastuses:

§ 22¹. Tulundusmets

Hoiu- või kaitsemetsaks määramata mets on tulundusmets.

8. Ettepanek tunnistada kehtetuks § 23¹, sest eelnõu § 20¹ täidab kaitsemetsa püsimise, metsa hüved ja tema kaitsefunktsioonid⁴:

⁴ selgitus: „Planeeringuga asula või elamu kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuise eest või tuleoahu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsa majandamisel võib kohaliku omavalitsuse üksus kokkuleppel maaomanikuga planeeringuga seada piiranguid uuendusraie tegemisel raieliigile ning lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele.“

Kui on kaitsemetsad määratud, siis § 23¹ polekski vaja. KOV ja volikogu enamasti ei oma metsakasvatustlikku, metsa säästva kasutuse ja looduskaitse kvalifikatsiooniga spetsialiste, seetõttu otsused on sageli uuendusraiate poolt ja ei arvestata kestliku metsanduse nõudeid. KOV ei oma ka nn metskonda ega metsainseneri. KOV üldplaneeringutesse enamasti vajalikke metsa kasutuse kitsendusi sisse ei kirjutata (kardetakse, et saamata jäävat metsa tulu tulevat kompenseerida) — seetõttu on pärast kaitsemetsade kaotamist kujunenud nn „metsasõda“ kus vastanduvad kohalik elanikkond ja RMK oma lageraiepõhise KAH alade ja puhkemetsade uuendamise sooviga. Kohaliku omavalitsuse volikogu on teadmatutes ja teevad ekslikke otsuseid, mis ei tule metsa kasulikele funktsioonide püsimisele kasuks ([viide](#))

9. Ettepanek täiendada: Metsa majandamise eeskirja § 16^{1 5} lisada lause: „Noorendik arvestatakse puistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab viit meetrit.“

Metsa majandamise eeskiri

§ 16¹. Metsakultuuri uuenenuks lugemiseks nõutav puude minimaalne arv hektaril ja arvesse võetavate puude minimaalne kõrgus

(1) Metsakultuur loetakse uuenenuks kui hektaril kasvab vähemalt 1500 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku mäнди või vähemalt 1000 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku kuuske või vähemalt 1500 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku tamme või vähemalt 1500 1,0 m kõrgust ja kõrgemat muud metsa uuenenuks lugemisel arvesse võetavat puuliiki.

Noorendik arvestatakse puistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab viit meetrit.

10. Ettepanek täiendada Metsaseadus § 28 lõige 4 punktiga 7 järgmises sõnastuses⁶:

§ 28. Raied

/.../

7) parkmetsaraie⁷ puhkealadel ja väärtuslikel maastikel.

11. Täiendada Metsaseaduse § 29 lõige 1 järgneva lausega: Lageraied on lubatud väikeste ja hajutatud lankidena tulundusmetsadesse.

§ 29. Lageraie

⁵ Selgitus: eeskirjas puude minimaalne kõrgus 0,5 m või 1 m viitab metsakultuuri õnnestumisele, mitte metsa kõrgusele. Madalama puittaimestiku lugemine metsaks läheb vastuollu metsa rahvusvahelisele määratlusele ja rahvas ei saa aru, miks võsakõrgusega metsata ala loetakse metsaga uuenenuks. Metsakultuuri saab lugeda kultuurpuistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab 5 meetrit ja ta vastab latimetsa kriteeriumitele.

⁶ selgitus: kaitsemetsi ja puhkemetsi on varem majandatud peamiselt hooldusraietega ja kujundusraietega. Eino Laasi kirjelduse alusel kõrgkooli õpikutes (2011, 2019) tuleks lisada raiete nimestikku parkmetsaraie, mis arvestab puistute juhtfunktsiooni toimimist, metsamaastiku ilu ja elurikkuse säilitamist, paljude metsahüvede kestlikku kasutust (Puhkemets, 2023). KAH alade uuendusraied riigimetsades on hävitanud puhkemetsa puistused ([viide](#)), sest puhkemetsade lageraiepõhine uuendamise tehnoloogia ei ole virgestusmetsades õige metsade majandamise viis. Puhkemetsad, mis olid varem kaitsemetsad, muutusid *Metsaseaduse* alusel tulundusmetsadeks, kus kõik uuendusraieviisid on *Metsaseaduse* järgi lubatud. Rahvas nõuab, et puhkemetsi ei majandataks lageraiepõhiselt vaid püsimeetsakasvatuse põhimõtteid järgides. ([viide](#), [viide](#))

⁷ **Parkmetsaraie** on parkmetsades, puhkemetsades ja väärtuslikel maastikel kasvavates puistutes tehtav kombinatsioon hooldus- ja valikraie meetodist vastavalt maastikulise metsakasvatuse eesmärkidele, st ühendades kestlikku püsimeetsakasvatust rekreatiivsete vajaduste ja esteetiliste väärtustega. Liikumisrajad tehakse käidavaks ja ohutuks, huvitavatesse suundadesse ja objektidele avatakse vaateid, väärtuslikumatele liikidele antakse suurem osatähtsus, muutes nii puistu koosseisu liigirikkamaks, suurematele ja vanematele puudele antakse rohkem kasvuruumi.

(1) Lageraied on lubatud väikeste kuni 2 ha ja hajutatud mitteliituvate lankidena tulundusmetsadesse. Lageraie korral raiutakse raielangilt ühe aasta jooksul raie algusest arvates kõik puud, välja arvatud: /.../

12. Ettepanek tunnistada kehtetuks § 29 lõige 4 ja lõige 4¹,⁸ Ettepanek muuta Metsaseadus § 29 lõige 9 lisades järgmise sõnastuse „puistu kõrgusega vähemalt 5 m“.^{9 10 11}

§ 29 lõige (9) Enne raiesmiku uuenemist puistu keskmise kõrgusega vähemalt 5 m ei tohi teha uut lageraiet raiesmikuga piirneval metsaeraldisel.

13. Ettepanek sõnastada § 34¹ järgmises sõnastuses:

§ 34¹. Metsa kasutamise viisid

(1) Metsa kasutamise peamised viisid on:

1) kaitstavate loodusobjektide ja rohevõrgustiku hoidmine: looduse kaitse, metsahüvede kaitse;

2) maastiku, mulla või vee säilitamine ja kaitsmine: keskkonnakaitse, metsahüvede, sh loodusvarade kaitse;

3) inimese kaitsmine tootmis- ja transpordiobjektidelt leviva saaste, müra ja valgusreostuse ning ilmastiku nähtuste kahjuliku mõju eest, nn sanitaarkaitse;

4) inimesele puhkamise, tervise parandamise ja sportimise võimaluste loomine, nn rekreatsioon;

5) puude seemnete, metsamarjade, seente, ravim- ning dekoratiivtaimede ja nende osade, sambla, samblike, pähklite, okste, dekoratiivpuude, kasemahla varumine, mesipuude paigutamine ja loomade karjatamine, nn metsa kõrvalkasutus;

6) teadus- ja õppetöö;

7) puidu saamine;

8) jahindus;

⁸ selgitus: sest nende võimalustega trikitatakse, et puistut saaks nooremalt lageraiuda ja see ei ole kestlik metsa majandamine.

⁹ selgitus: Enne 2009. a oli lg 9 järgmise tekstiga: „(9) Enne raiesmiku uuenemist ja minimaalse liitumisaja möödumist ei tohi uut lageraiet teha raiesmikule lähemal kui 100 meetrit, välja arvatud juhul, kui vana raiesmiku ja uue lageraielangi laius või kogupindala ei ületa käesoleva paragrahvi lõikes 11 sätestatud lageraielangi maksimaalset laiust või pindala suurust või lageraielangid asuvad eri omanike kinnistutel.“ Saja meetri nõue võiks ka seadusesse sisse kirjutada. Uuenenud puistuks saab määrata noorendikku kui see on vähemalt 5 m kõrge, sest alla 5 m kõrgusega puittaimedega ala ei loeta rahvusvaheliselt metsaks. Vajalik nõue, et ei tekiks ulatuslikke lagedaid alasid metsas.

¹⁰ Kaitsemetsadeks määratuna on vajalikud kitsendused ja soovitusel juba määratud. Miks V ja Va boniteedi puistuid (SS, MD, RB) üldse on vaja raiuda, ei ole ju majanduslikult tulus, samas kõrge ökoloogilise tähtsusega. Lodu on haruldane laialehine mets (lodu-sanglepikud). Kõdusoometsades LR lubamine vallandab tohutu kiire turba lagunemise, püsimetsana majandatuna on turba lagunemine tunduvalt aeglasem.

¹¹ selgitus: ka tulundusmetsade majandamine peab olema loodussõbralik ja täitma kestliku metsamajanduse standardeid.

9) riigikaitse.

14. Ettepanek muuta Metsaseaduse § 40 lõige 10 konkreetsete aegadega kui seda pole Looduskaitseaduses tehtud¹².

§ 40 (10) Loomastiku kaitseks nende sigimisperioodil kehtib kevadsuvine raierahu tulundusmetsades 15. aprillist 15. juulini; kaitsealadel ja kaitsemetsades 15. märtsist 31. augustini.

15. Ettepanek muuta § 42 lg 3 alljärgnevalt¹³:

§ 42 (3) Planeeringuga linna ja asula kui asustusüksuse haljasvööndiks määratud alal kasvavat metsa ei tohi raiuda kohaliku omavalitsuse nõusolekuta. Haljasvööndi puistud on kaitsemetsad või hoiumetsad. Raied kooskõlastatakse kohaliku omavalitsusega enne metsateatise esitamist.

16. Ettepanek Metsaseadus § 67 lõige 2 punkt 2 täiendada puistu miinimumkõrguse määraga alljärgnevalt¹⁴:

§ 67 lg 2 p 2) ei peeta kinni uuendusraielangi pindala suurusest, alustatakse uut uuendusraiet enne vahetult kõrval asuva uuendusraielangi uuenemist kui puistu keskmine kõrgus on alla 5 m, häilraiel raiutakse lubatust rohkem või suuremaid häile või veerraiel raiutakse lagedaks laiem metsaala kui puistu keskmine kõrgus;

17. Ettepanek lisada uus kliimaministri määrus „*Kaitsemetsade majandamise eeskiri*“ järgmise sõnastusega.¹⁵

18. Ettepanek täiendada kliimaministri määrust „*Metsa korraldamise juhend*”

¹² selgitus: kas Metsaseaduses § 40 lg 10 ja/või Looduskaitseaduses § 55 lõige 6 ja (6¹) peaks olema konkreetne ajaline loomastiku kaitse nõue. Pealegi on üldse kevad-suvised raied halvad nii metsale (elurikkusele kõikides elustiku rühmades, soodustab muldade degradeerumist ja toitainete leostumist, haiguste ja kahjustajate levikut, tekitab veekogude eutrofeerumist toitainetega leostumisel suviste raietega) kui ka vähendab varutud ümarpuidu kvaliteeti. Vajalik säte linnu- ja loodusdirektiivi ning nahkhiirte kaitse leppe täitmiseks.

¹³ selgitus: rohealade haljasvööndiks määratud aladel uuendusraietega majandades ei täida kõiki kodumetsadele pandud ülesandeid ehk funktsioone aastakümneid; samas kas KOV on vaja kindlasti kooskõlastada kui on määratud kaitsemetsaks või hoiumetsaks, mille määravad uue metsaseaduse paragrahvid § 18¹ ja § 19¹.

¹⁴ selgitus: täidab säästva metsanduse nõuet, et lageraielangid oleksid väikesed ja metsas hajutatult, et rohevõrgustik toimiks.

¹⁵ Algetkst: *Kaitsemetsade majandamise eeskiri ja metsa majandamisel saamata jäänud tulu ning täiendavalt tehtud kulutuste hüvitamise kord*. RTL 2007, 23, 402. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12803658>

Tuleb täiendada määrust seoses hoiu- ja kaitsemetsade ning metsa kasutusviiside kasutuselevõetuga; kõrgete loodusväärtuste inventeerimisega ja ohustatud liikide kaardistamisel. Ohustatud liikide seiret nõuavad säästva metsanduse standardid.

Kliimaministri määruses "*Metsa korraldamise juhend*" tuleb avada uuesti lisa 5¹ "*Metsakategooriad ja hoiu- või kaitsemetsaks määramise põhjused*" ja lisa 8 "*Kõrge loodusväärtuse tunnused*"; lisa 17¹ "*Metsa majandamise võtete klassifikaatorid*" tuleb täiendada metsa kasutamise viisidega.

19. Ettepanek muuta Looduskaitseaduse vastavad paragrahvid metsa kasutuse osas vastavaks Metsaseaduse eelnõu muudatustele

Kohendamist ja muutmist vajavad Looduskaitseaduse järgmised kohad:

- § 31 lõige 2 punkt 5¹⁶ ja lõige 4¹⁷;
- § 32 lõige 4¹⁸;
- § 32 lõige 41 muuta kehtetuks, sest uuendusraied rikuvad alati Natura-alal kaitstava metsaelupaiga struktuuri ja funktsioone ning läheb vastuollu § 32 lõige 3 kehtestatud nõuetega¹⁹;
- § 37 lg 2²⁰.

20. Teeme ettepaneku muudatuste kaalumisel kasutada kestliku kolmandiku printsiipi. (Lauri Klein, 2.8.2024)

“Eluruumi kestlikuks tajumiseks ja inimkonna jaoks ka kestlikuks planeerimiseks tuleks kasutada lihtsat **kestliku kolmandiku printsiipi**, ka igal ühel oma maadel, aga kindlasti administratiivüksustes, valdades, linnades ja riikides.

Printsiip ise seisneb selles, et:

¹⁶ kaitse-eeskirjaga saab lubada piiranguvööndis uuendusraiet

¹⁷ piiranguvööndi raietele saab teha kaitse-eeskirjaga mitmeid kitsendusi: langi suurus, kuju, raie aeg jm.

¹⁸ Hoiuala valitseja võib kohustada: 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal; 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat

¹⁹ rahvaalgatus “Avalik pöördumine kaitsealade kaitseks” ja dokumentaalfilm “Vara küps”

²⁰ ranna ja kalda piiranguvööndi puistutele määratud raie kitsendused

- esimene kolmandik ruumist jääb selgelt ainult teistele liikidele ja loodusele, st looduse baashüvede säilitamiseks (nn elurikkuse tuumalad, ranged kaitsealad),
- teine kolmandik on selline, kus esmane eesmärk on kõikide teiste looduse hüvede säilitamine, st võimalik on selline inimtegevus, mis säilitab nt liikide liikumise tuumalade vahel ja arvestab teiste liikide vajadusi (nn rohekoridorid, aga ka nt leebema režiimiga kaitsealad ja tsoonid);
- kolmas kolmandik on see, kuhu inimene mahutab oma ehitatud tehiskeskkonna, intensiivse majandustegevuse ja ka liikumistaristu koos selle mõjualaga.
- Linnades võib esialgu piirduda ka nõ 50/50 printsiibiga, st 50% võib olla täis ehitatud ja 50% peaks kandma looduse puhverdusvõime toetamise põhifunktsiooni.

Vaid selline keskkond kestlik, igasugune muu muutub aja jooksul elamiskõlbmatuks ja sealt tahetakse ära minna. Kahjuks on vähe selliseid linnu, kus kasvõi see 50/50 toimiks ja ka vähe selliseid maaomandeid, kus toimiks kestliku kolmandiku printsiip, samas selliseid valdu juba leidub päris mitu, kus printsiip toimib, aga siiski tihti ka mööndustega, sest kõige rangem kaitse ja ka koridorid tihti ei toimi.”

Kestlik maastikuplaneerimine ja rohevõrgustik oleks toimiv kui metsamaast hoida: $\frac{1}{3}$ hoiumetsana, $\frac{1}{3}$ kaitsemetsana, $\frac{1}{3}$ tulundusmetsana.

3.1) Kaitsemetsade kategooria metsaseadusse: ettepanek metsaseaduse täiendamise seaduse eelnõule

Probleemi olemus

Eestis metsakasutuse ja majandamise praktikas on jäänud õigusliku kaitseta paljud need puistud väljaspool kaitsealasid, mis varem kuulusid kaitsemetsa kategooriasse, ja seda peamiselt kohaliku elukeskkonna kvaliteedi tagamiseks. Samuti on õigusliku kaitseta jäänud paljud maakonna-planeeringuga ja KOV üldplaneeringuga määratud rohealade haljasvööndid, rohevõrgustikud, puhkemetsad (Puhkemets, 2023) jm väärtuslikud puistud.

„Metsa kategooriast sõltusid selle lubatud kasutusviisid ning piirangud raietele. Tähtsaimaks kategooriaks oli kaitsemets, mille alla pidanuks kuuluma väljaspool kaitstavaid loodusobjekte asuvad, ent tavapärasest tundlikumaid metsad. Esialgu olid kaitsemetsadeks kõik metsad, mis vastasid metsaseaduses (MS) loetletud tunnustele. 2006. a MS redaktsioonis sätestati, et väljaspool kaitstavaid loodusobjekte on kaitsemetsadeks vaid metsad, mis määrati selleks keskkonnaministri poolt. Samas täiendati nimekirja võimalikest piirangutest, mida võis kaitsemetsades seada. 2008. aastal vastu võetud muudatustega kaotati metsakategooriate regulatsioon aga täielikult.“²¹ Tagajärjeks on varem õiguslikel alustel kavandatud rohealade

²¹ (*Metsamajandamise piirangud, 2013: 7*)

haljasvööndite²² ja rohevõrgustike oluline kahjustamine, kohati hävitamine tööstuslike lageraietega. Samuti on praegu paljudes kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndites kaitse-eeskirjaga lubatud uuendusraied, sh tööstuslikud lageraied.

Heaks näiteks muutuste vajalikkusest on juhtum, kus Harku vald avas haljasvööndi metsade kaitseks puhkemetsade teemaplaneeringu²³.

Kaitsemetsade kategooria kaotamisega seadusest tekkis õiguslik alus piiranguvööndi metsade käsitlemiseks tööstuslikult majandatavate metsadena. See seab tõsiselt ohtu kaitstavad loodusväärtused kaitsealadel. Suurte lageraietega väheneb oluliselt metsa looduskapital, puhkealade atraktiivsus kaob aastakümneteks, ei täideta metsade kestlike majandamise standardite mitmeid kriteeriume ja eiratakse mitmete õigusaktide eesmärgid: *Keskonnaseadustiku üldosa seadust* (§ 1), *Metsaseadust* (§ 2), *Looduskaitseadust* (§ 1, § 2), *Säästva arengu seadust* (§ 1), *Euroopa Nõukogu maastikukaitsekonventsiooni*. Sisuliselt eiratakse ka teemasse puutuvaid kehtivaid Euroopa Liidu ja Eesti strateegilisi ning praktilisi õigusakte ja juhendeid.

Kuna elukeskkonna kvaliteeti reguleerivast seadustikust on eemaldatud mõiste *kaitsemets*, siis on see raskendanud keskkonnasäästmise õiguslikkuse tagamist metsade majandamise planeerimisel ja raiepraktikas. 2008. aastal metsaseaduse muudatustega kaotati ära metsakasvatuse juhteesmärki senini määranud metsakategooriad: hoiumetsad, kaitsemetsad, tulundusmetsad. Selle muudatusega kaotasid oma mõtte ja tähenduse metsade kasutamise ning majandamise ökoloogilised, sotsiaalsed ja keskkonnakaitse eesmärgid.

Riigikogus 1997. a vastu võetud riigi metsapoliitika²⁴ eesmärkidest lähtuvalt täitsid selleaegsed kaitsemetsad (nimetatud kui I grupi metsad) väga hästi ka bioloogilise mitmekesisuse, metsade elujõulisuse, metsade ökoloogiliste ja sotsiaalsete ülesannete saavutamise eesmärgid kohalikul ja riiklikul tasandil. Peale kaitsemetsade mõiste ja metsakategooriate kaotamist metsaseadusest on jäänud mitmed säästva metsanduse kriteeriumid täitmata ja seda ei ole kavandatud ka täita edaspidi koostatavates riiklikes metsanduse arengukavades. Eesti metsamaastikes ei ole näha, et metsi majandataks kaasaja teadmiste vastavalt säästvalt ja nii nagu säästva metsanduse standardid seda nõuavad²⁵.

Probleemi tekkimise ja süvenemise põhjused ning tagajärjed

Eesti kultuuriruumis ja metsandusteaduses on juba 19. saj keskpaigast peetud vajalikuks ning oluliseks metsamaastikul eraldada tulundusmetsadest need puistud, millel on nii kohalikus kui laiemas tähenduses puidu kasvatamisest olulisemad ülesanded. Näiteks elukeskkonna kvaliteedi tagamiseks ja kaasaja mõistes metsa hüvede ehk ökosüsteemi teenuste kasutamiseks. Eesti Vabariigis oli 1934. a metsaseaduse järgi metsad jagatud kaitse- ja tulundusmetsadeks. Neid peamiselt kaitseülesandeid täitvaid puistuid nimetati üldistavalt kaitsemetsadeks (varem I grupi metsad, hiljem: hoiumetsade ja kaitsemetsade kategooria). Metsamajanduslike tööde teostamiseks kaitsemetsades seati täiendavad kvaliteedinõuded ja piirangud raietele. Eesmärgiks oli säilitada järjepidevalt nende puistute erinevaid kaitsefunktsioone. Selleks kehtestati piirangud eelkõige tööstuslikule lageraiepõhisele majandamisele, et ei tekiks kontsentreeritult ja liituvaid lageraiealasid, millised hävitavad

²² Tallinna rohealade teemaplaneering. Tallinn, 2008: 130. <https://www.tallinn.ee/et/media/282514>

²³ Harku valla puhkemetsade teemaplaneering. Tallinn, 22.12.2023. <https://www.harku.ee/teemaplaneeringud>

²⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/73663>

²⁵ <https://www.elfond.ee/uudised/viis-liiget-astusid-fsc-st-valja-kuna-sertifikaat-ei-taga-metsavaartuste-kaitset>

pikemaks ajaks väärtuslikud metsakooslused ning halvendavad oluliselt kohalikku elukeskkonda.

„*Eesti metsanduse arengukavasse aastani 2010*“ oli sisse kirjutatud kavatsus, et loobutakse metsakategooriate määratlusest. Kaitsemetsade metsandusteaduslikke põhimõtteid ja positiivset praktikat (Örd, 2000) hakati Eesti Vabariigis oluliselt eirama alates 2009. aastast. Kaitsemetsade mõistest loobuti metsanduslikus seadusandluses ja koos sellega ka kaitsemetsade õiguslikust kaitsest 2008. aastal tehtud metsaseaduse muudatusega, kui kustutati MS paragrahvid 17-22, mis käsitlesid kaitsemetsade eesmärki, määramist ja majandamist. See seadusemuudatus hakkas kehtima 01.01.2009. a ja selle alusel muudeti alamaid õigusakte, mis käsitlesid kaitsemetsade määramist ja majandamist. Nii näiteks praegu kehtiva *Metsa korraldamise juhendi* lisa 9 järgi²⁶ ei pea metsataksaator maastikul enam märkama ega määrama puistute kaitsefunktsioone ega maastikulisi ja looduskaitselisi väärtusi (kehtetu määruse²⁷ lisa 5 ja 8: *Metsa majandamise kitsenduste põhjused* ja *Kõrge loodusväärtuse tunnused*; kaitsemetsaks määramise põhjuseid). Puistu inventeerija, metsakorraldaja peaks registreerima ka kaitsealuseid ja ohustatud liike ning väriselupaikade tunnusliike. On kujunenud olukord, kus metsaomanikud, metsakasutajad ja avalikkus ei saa teada andmeid metsade tegelikust elurikkusest ning kitsendustest, mis peaksid kirjas olema puistu kirjelduses.

Tehtud muudatusi põhjendati tookord järgmiselt (väljavõte 2008. a seadusemuudatuse seletuskirjast): a) „*metsa kategooriate ja majandamise eesmärkide sätestamisel puudub sisuline tähendus*“; b) „*kaitse- ja hoiumetsa määratluse kaotamine metsaseadusest ei too endaga kaasa muudatusi kaitseriimides, sest sisuliselt ei ole nimetatud määratlused kaitseregulatsiooni aluseks*“; c) „*Kehtiva seadusega sätestatud kaitsemetsa ja hoiumetsa majandamise eesmärkide näol on pigem tegemist majandamise piirangutega eelkõige looduskaitse eesmärkidel. Seega ei saa rääkida hoiumetsade ja kaitsemetsade majandamise eesmärkidest*“.

Eelnevaga seoses tuleb esile tuua selles seletuskirjas esitatud punktide vasturääkivused.

Punktis a) toodud väite osas saab märkida, et seda väidet ei ole mitte kuidagi argumenteeritud. Samuti puudus ka analüüs, kui palju kaitsemetsi üldse oli määratud, kus need paiknesid ja kui palju need ikkagi kattusid teiste kaitstavate kaitse- ja hoiualadega ning millised piirangud nende metsade majandamisele toona tegelikult kehtisid.

Punktis b) toodud väide on eksitav, sest tegelikult kavandati varjatult ikkagi määratud kaitsemetsade kasutuskorra ja kaitseriimi olulist muutumist – kasutuspiirangute lõpetamist, st kaitse alt välja arvamist.

Punktis c) toodud väide on eksitav, sest kaitsemetsade eesmärk oli eelkõige elukeskkonna ja metsa hüvede kvaliteedi säilitamine ja parendamine. Sellega kaasnev looduskaitse, sh liigikaitse võimalus oli positiivne kaasnev tulemus.

Nii hakati sisuliselt eitama metsade olulist positiivset mõju elukeskkonna kvaliteedi tagamisele ja metsa hüvede olemasolule ning nende vajalikkust nii kohalikul tasandil kui ka laiemalt regionaalsel ja riigi tasandil. Kaitsemetsa kategooriast loobumisel ei teadvustatud, et: 1) Mets on keeruline kliimaga tasakaalus olev süsteem, kus taimkattes valitseb kõrge puurinne mis kujundab metsale omase mikrokliima, toiduahelatega seotud metsaelustiku ja tasakaalus aineringe. 2) Metsamassiivid omakorda mõjutavad kohakliimat ja veeringet, kujundavad metsavööndile omast maastikupilti. 3) Metsa poolt pakutavaid mitmekülgeid hüvesid on

²⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/113072023033>

²⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/0000/1312/4148/13124171.pdf#>

alles nüüd hakatud väärtustama. Nii on metsalooduse hüvede grupid järgmised: tugi-, reguleerivad, varustus- ja kultuurihüved. 4) Käsitledes metsa ainult puiduvaruna, siis tuleb teada, et isegi taastuv loodusvara ammendub kui seda kehtlikult ei kasutata. Tulundusmetsad moodustavad metsamaast 72% (Maamets jt, 2023: 23), kuid puitu ei jätku ikkagi. Lageraiepõhine tulundusmetsade majandamine aga lõhub metsa kui ökosüsteemi toimimist. Kultuurpuistuid tuleb pigem hinnata eluvaesteks istandusteks. 5) Kuigi ametliku retoorika järgi toimub Eestis metsade kehtlik majandamine, on ulatuslikud tööstuslikud lageraied rikkunud metsade kui ökosüsteemide tasakaalu, muutnud rohevõrgustiku toimimist kehvemaks, tööstuslikud lageraied on juba tavapärasel endistes kaitsemetsades, sh puhkemaastikel, linnametsades, asulate haljasvööndites, heades marja- ja seenemetsades ning isegi kaitsealadel. 6) Metsade elurikkus väheneb kiiresti ja üha enam metsaliike sureb piirkonnas välja. Seda näitavad pidevalt täiendatavad nn punase nimestiku ja seire aruanded.

Kaitsemetsadeta möödunud viimased viisteist aastat on näidanud, et metsade majandamisega seotud negatiivsed protsessid ja probleemid aina süvenevad.

Viimasel kümnendil on seoses metsade majandamise olulise intensiivistumisega tekkinud palju raiekonflikte kohalike elanikega, kohtades kus metsadel on ilmseid puhkemajanduslike, keskkonnakaitselisi, pärandkultuuri või muid ülesandeid, mida lageraieetega hävitatakse. Kõige laiemat kõlapinda on leidnud kodumetsade nn KAH-alade (kõrgendatud avaliku huviga metsade) majandamine tööstuslike lageraieetega. Kaitsemetsad olid varem majandatavad metsad aga neid hooldati vastavalt selle metsa põhiülesandele, mida see maastikus ja ökosüsteemis pidi täitma. Vahetult enne kaitsemetsade kategooria kaotamist analüüsisid kaks laiapõhjalist ekspertgruppi läbi kogu senine kaitsemetsade praktika ja ajakohased vajadused ning võimalused. Tulemused on trükistena kättesaadavad ja väikeste kohandustega kasutatavad kaitsemetsades püsimeetsakasvatusele üleminekul. Praeguseks on tekkinud vähemalt kohalikul tasandil suur vastuseis varasemate ja ka planeeringutega määratud kaitse-eesmärgiga metsade lagedaks raiumise vastu. Seda vastuseisu eirab paraku RMK isegi kõrgendatud avaliku huviga metsades, millede valikupõhimõtteid ja eelvalikualasid ei ole enam RMK kodulehel avalikustatud. Samas on sellistes metsades majandamise alternatiiv olemas — loobuda lageraiepõhisest majandamisest endistes kaitsemetsades (Kuuba, 2001; Kaitsemetsade ... 2004²⁸) ja üle minna püsimeetsakasvatuse põhimõtete rakendamisele (Teejuht püsimeetsandusse, 2020).

Metsades järjest halvenevast olukorrast arusaamiseks tuleb tõdeda, et kaitsealade sihtkaitsevööndi range kaitsega metsad olid ja on sisuliselt hoiu- ja kaitsemetsad ning piiranguvööndisse jäävad metsad aga oleksid kaitsemetsad, mille majandamine on reguleeritud looduskaitseadusega. Samas aga 2009. aastal lubati ka kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndites ja hoiualadel²⁹ suuri lageraieid, mis varasemalt olid keelatud. Keelamise põhjuseks on see, et lageraied teatavasti hävitavad ökoloogiliselt toimiva loodusliku metsakoosluse. Lageraie toob aastakümneteks kaasa hoopis teistsugused avamaastiku keskkonnatingimused kui loodusmetsas. Metsas tekitatud ulatuslik avamaastik ei taga kõigile metsaliikidele piisaval hulgal elupaiku ja ellujäämiseks vajalikke ühendusteid. Samuti on ranna ja kalda piiranguvööndis lubatud tegevused õigusaktiga reguleeritud. Juurde on tulnud “korduva üleujutusega alad”, mis vajaksid samuti kaitset. Ka loo- ja nõmmemetsadele on kehtestatud piirangud lageraiele. Õigusliku kaitseta on aga jäänud

²⁸ <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/23458>

²⁹ looduskaitseadus § 32 lg 4¹: Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit. [RT I 2009, 53, 359 - jõust. 21.11.2009]

väljaspool kaitsealasid asuvad teised varem määratletud kaitsemetsad. Need muutusid metsakategooriate kaotamisega tulundusmetsadeks ja tööstuslikele lageraietele kättesaadavaks. Nii oli võimalik hakata lagedaks raiuma suuri alasid infiltratsioonialadel, joogiveehaaretel, uuristus- ja tuuleohtlikel aladel, sh järskudel erosiooni-ohtlikel kallakutel, muinsuskaitseobjektidel, puhkealadel ja heades marjametsades, riigimaanteede ja raudteede sanitaarkaitse vööndi metsades, linnade haljasvööndi metsades, põllumaastiku väikestes metsatukkades ja kaitsemetsa ribades.

Üle 158 000 ha kaitsemetsi muutusid Aastaraamatute mets 2008-2010 andmetel tulundus-metsadeks ja sellega kadusid varem kehtinud majanduspiirangud ning metsa hüvede kasutamise eesmärgid. Võimalikuks said tööstuslikud uuendusraied, sh ulatuslikud maastikul liituvad lageraied.

Paraku tegelikkuses enamike omavalitsuste üldplaneeringutega ei täpsustata metsakasutuse tingimusi, sh ka endiste kaitsemetsade aladel. Kuigi üldplaneeringu koostamise loogika ja eesmärgid seda võimaldavad. RMK³⁰ ja erametsaliidu tungival nõudel^{31,32} peaks aga lubatama kaitsemetsades kõiki neid raieviise, mida metsaseadus lubab majandusmetsades. Õigusliku kaitseta jäänud endiste kaitsemetsade aladel laiuvad raielagendikud, madalad võsametsad ja need ei taga varasemat kohalikku keskkonnaseisundi kvaliteeti. Samas püsimeetsa olemasolu täidaks jätkuvalt erinevaid keskkonnakaitse ülesandeid jt metsa hüvede kasutamist. Tagajärjeks on kujunenud sotsiaalselt pingestuv olukord, milles jätkuvad ühiskonda lõhestavad vaidlused RMK metsaülemate ning kohalike elanike, kogukondade vahel. Kodumetsade aladel ulatuslike uuendusraiate, eriti lageraiete kavandamise ja teostamise vastu on pöördutud abi saamiseks ka kohtute poole. Lageraiepõhise kodumetsade uuendamise tõttu laiutavad paljude puhkealade parkmetsade asemel 6-7 ha raiesmikud, selgusetu alad ja noorendikud (tihnikud, võsametsad). See kõik vähendab oluliselt puhkamisvõimalusi ja kohalike elanike toimetuleku võimalusi. Varem hoitud-kaitstud puhkemetsades praegu sellised suured lagedad raiealad laienevad iga päevaga³³. Planeeringutega määratud rohevõrgustiku tugialad ja rohekoridorid on lageraietega kohati juba väga killustatud. Metsamaastik on lageraiutud ökoloogilises ja maastikulises tähenduses „auklikuks“ avamaastikuks. Sellega on rohevõrgustiku sidusus rikutud ja muudetud suures osas mitte toimivaks.³⁴ Planeeringutega ja arengukavadega kavandatud rohevõrgustikud on kaotanud oma tähenduse ning mõju metsaliikide püsimisele ja leviku tagamisele.

Metsakategooriatest loobumine 2008. aastal oli eemaldumine metsade säästva majandamise eesmärgi saavutamisest. Praegune metsaseadustik ei võimalda täita mitmeid metsade kaitse ja metsahoiu neid eesmärke, mis on esile tõstetud *Euroopa Liidu elurikkuse strateegias aastani 2030* ja *Euroopa Liidu metsastrateegias aastani 2030*.

Eestis vastuvõetud riigi metsapoliitika (1997) ja praktikas tegelikult toimuva vahel on sügavad vastuolud. Ka seetõttu on *Eesti metsade arengukava aastani 2030 (MAK2030)* heakskiitmine takerdunud. Paraku ei ole *MAK2030* viimases (19.11.2023) kättesaadavas eelnõu versioonis enam metsakategooriate taastamist isegi kaalumisele võetud. Varasemates *MAK2030* versioonides (03.03.2022 ja 13.12.2022) kavandati metsakategooriate taastamise teema avamist.

³⁰ <https://kov.torva.ee/documents/179495/25412040/RMK+vastus.pdf/d535f06b-1027-4821-82e2-53c5d61ce22f?version=1.0>

³¹ <https://erametsaliit.ee/2019/04/22/uldplaneering-ja-selle-mojud-metsas/>

³² <https://www.omanikud.ee/uudised/aid-3609/Metsaomanikud-seiske-oma-%C3%B5iguste-eest->

³³ <https://kah-alad.ee/moisted/kah-ala/>

³⁴ Rohevõrgustik: üldplaneeringute analüüs ja planeerimise juhend. Keskkonnaagentuur, 4.7.2023.

„Kokkuvõtvalt on väljaspool kaitstavaid loodusobjekte asuvate kaitset vajavate metsade kaitsevõimalused aja jooksul oluliselt vähenenud, piirdudes käesoleval hetkel vaid piirangutega lageraielankide suurusele (ja valikuliselt metsade raievanusele)“³⁵.

Õiguskantsler Ülle Madise vastas 2021. a maikuu „kõrgendatud avalike huvide alade majandamise“ probleemide tõstatamisele järgmiselt: *„Riigikogul ja keskkonnaministril on võimalik analüüsida, kas praegune metsaseadus, looduskaitseadus ja planeerimisseadus täidavad kokkuvõttes samu eesmärke, mis olid metsaseadusega varem kehtestatud hoiu-, tulundus- ja kaitsemetsa majandamisele. Ühtlasi saate küsida keskkonnaministrilt selgitusi, kas ja kuidas tagab praegune regulatsioon varasema kaitsemetsa majandamise eesmärkidega sarnase eesmärgi. Kui leiate, et praegune regulatsioon ei täida varasema metsaseadusega sätestatud kaitsemetsa majandamise eesmärke, siis saate küsida nii keskkonnaministrilt kui ka Riigikogu keskkonnakomisjonilt põhjendusi, miks ei ole varasemad eesmärgid praegu enam olulised. Samuti saate teha komisjonile ettepanekuid, kuidas seadusi parandada.“*

Seejuures tuleb esile tuua, et praegu KAH alade kavandatav seadustamine ja kooskõlastamine ainult omavalitsustega, ei lahenda praegust teravat ühiskondlikku probleemi vaid suurendab pingeid kohalikul tasandil veelgi³⁶.

SA Keskkonnaõiguse Keskuse poolt 2013. a³⁷ tehtud õiguslik analüüs näitab, et 2008. a metsaseaduse muudatuse tagajärjel jäid kaitseta just väljaspool kaitsealasid määratud endised kaitsemetsad.

Ettepanekud olukorra muutmiseks

1. Taastada Eesti metsaseaduses ja muus seadusandluses kaitsemetsa ja hoiumetsa mõisted ning metsade kolm kategooriat (hoiumets, kaitsemets, tulundusmets). Taastada on vaja kuni 2008. aastani metsaseaduses kehtinud vastavad kaitsemetsa paragrahvid. Nimetatud paragrahve on võimalik ja vajalik täiendada Euroopa Liidu keskkonna- ja loodusdirektiivide valguses kaasaja metsaökoloogia, looduskaitsebioloogia, metsateaduse ja keskkonnateaduse teadmistega. Konkreetsed ettepanekud metsaseadusesse on esitatud allpool eelnõu vastavas peatükis.
2. Kuni metsaseadustikus vajalike muudatuste kehtestamiseni peatada kõigis endistes, kuni 1988. aastani kehtinud kaitsemetsades ja täiendavalt maakonna planeeringuga ning omavalitsuse üldplaneeringutega määratud kaitset vajavates metsades kõik uuendusraied, eriti lageraied.
3. Tegeliku olukorra täpsustamiseks ja probleemi ulatuse ning sügavuse teada saamiseks kliimaministeeriumi poolt tellida põhjalik analüüs ja kaardistamine, et kui palju on endisi kaitsemetsi ja planeeringutega määratud kaitsmisele kuuluvaid metsaalasid juba lagedaks raiutud.

³⁵ lk 33, https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Metsamajanduse_piirangute_analyys_K6K_2013.pdf

³⁶ <https://www.kah-alad.ee/kah-alade-seaduse-muudatuse-eelnou-vastuolud/>

³⁷ https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Metsamajanduse_piirangute_analyys_K6K_2013.pdf

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ettevalmistajad olid osalusuurimise testprojekti raames Mõttekoja Praxis ja Eestimaa Looduse Fondi koostöös kokku kutsutud töögrupp, mille koosseisu kuuluvad: töörühma juht poliitikalabor Tervis analüütik Aksel Part (aksel.part@praxis.ee), metsanduse insener, erumetsaülem Leo Filippov (leo@neti.ee), Laura Uibopuu (laura.uibopuu@elfond.ee), kestliku metsanduse ja looduskaitse spetsialist Vello Keppart (vello.keppart.001@mail.ee), metsamajanduse insener ja metsanduse konsulent Ülle Kuldkepp (ylle.kuldkepp@hotmail.com), MTÜ Roheline Läänemaa juhatuse liige Kätlin Tamm (tammkatlin@gmail.com), MTÜ Päästame Eesti Metsad juhatuse liige Farištamo Eller (faristamo@gmail.com).

Retsenseerijateks olid järgmised valdkondlikud eksperdid: Liis Kuresoo, Anneli Palo, Raul Rosenvald, Indrek Tammekänd, Lembit Maamets.

1.3. Märkused

Võrreldes varasema kaitsemetsade majandamise regulatsiooniga kui lubatud oli kitsas lageraielank, turberaied, valikraie ja hooldusraied, on selle eelnõuga loobutud uuendusraiate (lageraie ja turberaied) lubamisest kaitsemetsades. Soovitatakse üleminekut püsimetsakasvatusele kaitsemetsades. Seletuskirja teksti täpsustavad ja laiendavad viited avanevad tekstis lisatud numbrilise indeksi alt joonealuste märkustena neile allikatele, mis käsitlevad või kinnitavad tekstis esitatud seisukohti ja väiteid.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõu esitamise eesmärk

Keskkonnaõiguse eksperdid (Booth jt 11.8.2022: 33) tegid ettepaneku metsanduse arengukavale MAK2030: „Metsaseaduses „kaitsemetsa” mõiste ja kategooria taaskehtestamine, seejärel kaitsemetsade määramine ja nende funktsioonide prioritseerimine aitaks otseselt ellu rakendada säästva metsamajandamise mitmeid prioriteete ning viia metsamajandamine kooskõlla säästva arengu seaduse ja põhiseadusega. Kaitsemetsade esmaseks ülesandeks oleks keskkonna jätkusuutlikkuse tagamine loodusväärtusi või keskkonda kaitstes ning nendelt aladelt puidu tootmist tuleks käsitleda metsa teisese kasutusena, mitte aktiivse puiduressursina.“

Kaitsemetsa kategooria metsaseadustikus võimaldab ja mõjutab:

- o Hoiu- ja kaitsemetsade majandamise eesmärkide üheselt arusaadavust, kitsenduste jõudmist metsaregistrisse, üldplaneeringutesse ja digikaartidele. Eesmärgiks on täitma hakata säästva metsade majandamist toetavat Eesti metsapoliitikat (1997), EL elurikkuse strateegiat, EL metsastrateegiat, Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD³⁸ ning säästva metsanduse standardite vastavaid kriteeriume³⁹.
- o Nüüdisajastada ja võtta kaitsemetsade majandamise aluseks kaks varem koostatud põhjalikku juhendit: *Kaitsemetsade majandamisjuhised* (2001) ja

³⁸ <https://kliimaministerium.ee/kevad>

³⁹

https://media.voog.com/0000/0042/0647/files/EKO%20metsat%C3%B6%C3%B6r%C3%BChma%20kommentaarid%20RMK%20korralise%20auditiga%20seoses_2020.pdf

Kaitsemetsade määratlemise ja majandamise juhend: metsanduse ja looduskaitse praktikutele (2004) ning ***Eesti FSC standard*** (2009).

- Lõpetada tööstuslik lageraiepõhine metsade majandamine, mis on metsa-ökosüsteemi toimimisele äärmiselt kahjulik, sest olemasolev looduskapital väheneb oluliselt, loodusmetsa kooslus koos ohustatud liikidega hävib lageraielangil sajanditeks⁴⁰. Alternatiiviks kaitsemetsade majandamisel on üleminek püsimeetsakasvatusele⁴¹, mille osatähtsus peab suurenema. Valikraie saab olla kestlik ja ka tulus⁴² metsade majandamise viis, juhul kui võtame arvesse kõiki metsa pakutavaid hüvesid.
- Saavutada Keskkonnavaldkonna arengukavaga KEVAD⁴³ seatud eesmärged „*Väldime looduslike rohealade kadumist inimasumite lähistelt ning soodustame elurikkaste puhkemaastike ja rohealade taastamist, loomist ja säilimist tiheasustusaladel, mh panustades erinevate tasandite planeeringutesse ja õigusaktidesse.*“

Kolm metsakategooriat (hoiumetsad, kaitsemetsad, tulundusmetsad) metsaseaduses ja nende rakendamine metsakasutuses toetab metsade kestlikku majandamist, piirkonna elurikkuse säilitamist elupaikade hoidmise ja rohevõrgustiku toimimise kaudu, puhkemetsade tervistavat kasutamist, loodus- ja kultuuriobjektide säilimist. Kohalikele elanikele võimaldavad kaitsemetsad kohaliku tööjõu taastumist, metsade mitmekülgset kasutamist, elukeskkonna paranemist, püsiva ilusa kodumetsa hoidmist ja haljasvööndi säilimist asulate lähiumbruses. Metsakategooriate põhieesmärkidest lähtuv majandamine määrab puistutes lubatavad metsatööd ja nõuded kasutatavate tehnoloogiate kvaliteedile.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Metsaseaduse muudatusepanekute sisu ja selgitused on järgmised. Praegu kehtivas Metsaseaduses on kirjas, et § 17. – § 22. on kehtetud [Kehtetud - RT I 2008, 56, 314 - jõust. 01.01.2009]⁴⁴

⁴⁰ <https://dspace.emu.ee/xmlui/handle/10492/4578>

⁴¹ <https://dspace.emu.ee/xmlui/handle/10492/5601>

⁴² Teejuht püsimeetsandusse
<https://media.voog.com/0000/0050/7864/files/Teejuht%20p%C3%BCsimetsandusse.pdf>

⁴³ (Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD. Eelnõu, 04.08.2023)
<https://kliimaministerium.ee/kevad>

⁴⁴ Selgitus: § 17-20 ja § 22 muudetud tekst tagasi kopeeritud Metsaseadusest RT I 2006, 30,232 <https://www.riigiteataja.ee/akt/12790553/> ja kasutatud on ka Metsaseadust RT I 1998, 113, 1872 sõnastusi; teksti on täiendatud 2008-2024 aastatel metsamaal tegelikult teostatud raiete olukorda arvestades, millega on kestlikust metsade majandamisest kaugenetud (Lõhmus, 16.11.2023).

Praegune metsaseadus reguleerib peamiselt metsakasvatuse ja puidukasutuse valdkonda, kestlik (säστεv) metsade majandamine on ainult kohustusena kirjas, metsa kui ökosüsteemi hüvesid hoidev osa on täiesti puudu. Metsakategooriate kasutamine viitab peale puidukasutuse ka teistele metsakasutuse võimalustele, mis on isegi tähtsam metsa kaitse sihtotstarbe tõttu kui puiduressursi kasutus ning annab metsa majandamisele selgema eesmärgi, st peamise juhtfunktsiooni. Seetõttu on metsaseaduses § 17, 18, 19, 20 ja § 22 hädavajalikud regulatsioonid metsade mitmekülgse ja kestliku kasutamise tagamiseks.

Metsaseaduses § 17-19 taastamine täidavad metsaseaduses ***Euroopa Liidu elurikkuse strateegias aastani 2030, Euroopa Liidu metsastrateegias aastani 2030 ja Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD*** nõudeid ning ***Eesti metsapoliitikat*** (1997) ning **säästva metsanduse standardite** kriteeriume. Kaitsemetsad ja hoiumetsad täidavad edukamalt kui tulundusmetsad metsa kui ökosüsteemi kõikide hüvede säilimist ja kestlikku mitmekülgset metsa kasutust (sh süsiniku sidumist, elurikkuse hoidu, metsa kõrvalkasutust jt metsa hüvesid).

1. Ettepanek muuta § 3¹ metsa määratlust⁴⁵:

§ 3¹. Mets

§ 3¹ (1) Mets on ökosüsteem, mille suurus on üle 0.5 ha, seal kasvavad üle 5 m kõrgused puud, mille võrade liitus on suurem kui 30%, see koosneb metsamaast ja sealsest elustikust.

2. Ettepanek sõnastada § 17¹ järgmises sõnastuses:

§ 17¹. Metsakategooriad ja metsa majandamise eesmärk

(1) Metsakategooriad on:

- 1) hoiumets;
- 2) kaitsemets;
- 3) tulundusmets.

(2) Metsa majandamise eesmärk sõltuvalt metsakategooriast on:

- 1) hoiumetsas kaitstavate loodusobjektide hoidmine;
- 2) kaitsemetsas keskkonnaseisundi ning kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndites looduse säilitamine ja kaitsmine;
- 3) tulundusmetsas on eesmärk säästlikult ja metsade elurikkust hoidvalt majandades tulu saamine.

3. Ettepanek sõnastada § 18¹ järgmises sõnastuses:

§ 18¹. Hoiumets

Hoiumets on kaitseala loodusreservaadis, sihtkaitsevööndis asuvad puistud või püsielupaiga sihtkaitsevööndis asuvad puistud.

4. Ettepanek sõnastada § 19¹ järgmises sõnastuses⁴⁶:

§ 19¹. Kaitsemets

- (1) Keskkonnaseisundi ja loodusvara kaitsmiseks määratud mets kuulub kaitsemetsa kategooriasse.
- (2) Kaitsemets on kaitsemetsa ülesandega mets, mis asub:
 - 1) kaitseala piiranguvööndis;
 - 2) kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndis looduskaitseaduse tähenduses;
 - 3) ranna või kalda piiranguvööndis

⁴⁵ FAO 2012. aasta töödokumendi FRA 2015. *Terms and definitions* järgi on mets üle 0,5 ha suurune maa-ala, millel kasvavad üle 5 m kõrgused puud, mille võrade liitus on suurem kui 10% või mis suudavad *in situ* kõnealusele künnisele jõuda. (Metsandusteatmik lk 158)

Metsamaa mõiste sisse toomine praeguses Metsaseaduse redaktsioonis teeb mõisted segasemaks. Rahvusvaheliselt loetakse metsaks vähemalt 5 m kõrgust puistut; alla 5 m puittaimedega alad on kas noorendikud, selgusetad alad või lagedad raiesmikud, neid alasid käsitletakse metsata metsamaa aladeks metsamassiivis. Metsata metsamaa ei täida metsaliikidele elupaiga hüvesid tuumaladel ja liikide levimise hüvesid rohekoridorides. Ka puhkemetsade hüvesid hakkab inimestele pakkuma puistu alles latieas ja vanemates metsades. Uut lageraielanki ei ole kestlik planeerida metsata metsamaa kõrvale, sest nii tekivad ulatuslikud kümneid (sadu) hektareid metsata metsamaa alad tulundusmetsades kus levivad avamaastiku liigid ja metsa rohevõrgustik kaotab sidususe, metsaliigid hävivad sellises piirkonnas. Hajutatud ja väikesepindalised kitsad (kuni puistu kõrguse laiusega langid) ja kuni ühe hektarilised lageraielangid (mõiste: kitsas lageraielank) rohevõrgustiku sidusust oluliselt ei kahjusta.

⁴⁶ selgitus: eelmistest metsaseaduse tekstidest üle võetud sõnastus, mida on täiendatud rohevõrgustiku toimimise nõuetega. Lisatud võimalused punkt 22, mida praegu ei oska ette näha. KAH alade määramine RMK poolt ja nendes raiekavade koostamine ning uuendusraiete teostamine ei ole riigimetsades puhkemetsade hüvede säilimist taganud (viide) Paljud alad on kättesaadavad ELME projektis nagu head marja- ja seenemetsad milleks on puhmarindega metsakasvukohatüübid ja loometsad (Helm jt, 2023).

- 4) korduva üleujutusega metsa-alad;
 - 5) allikate ääres ja surveveega põhjaveega aladel;
 - 6) infiltratsioonialadel;
 - 7) joogiveehaaretel, sh veehoidlad;
 - 8) uuristus- ja tuuleohtlikel aladel, kallakumetsades, luitemetsades;
 - 9) lootaladel;
 - 10) muinsuskaitse, looduslike pühapaikade ja pärandkultuuri objektidel ning objekti ümber 50 m laias puhvertsoonis;
 - 11) planeeringuga määratud väärtuslikel maastikel ja väärtuslikel looduskooslustel;
 - 12) planeeringuga määratud puhkealadel, sh heades marja- ja seenemetsades;
 - 13) planeeringuga määratud asulat või rajatist, sh riigimaanteede ja raudteede kaitsevööndis, ökoduktide piiranguvööndis, kaitsvas haljasvööndis;
 - 14) rohevõrgustiku toimimiseks planeeringuga määratud vajalikes kohtades ja ulatuses;
 - 15) õhusaaste, pinnasereostuse, müra, valgusreostuse, tugeva tuule või lumetuisu eest kaitsvates metsades;
 - 16) kodumetsades hajatalude ümber 200 m raadiuses;
 - 17) linnade ning asulate haljasvööndites;
 - 18) väikestel kuni 500 ha metsatukkadest ja metsaribadel avatud põllumaastikul ning soosaartel;
 - 19) väikesaartel;
 - 20) geenireservimetsades;
 - 21) metsaomaniku või -haldaja poolt kaitsemetsaks määratud mets;
 - 22) muudel aladel, mida peab vajalikuks kohalik kogukond ja kohalik omavalitsus.
- (3) Geenireservimets on mingile kindlale puuliigile iseloomulike ja majanduslikult väärtuslike puistutega metsaosas, kus inimõju metsa geenifondile on minimaalne ning geenifond areneb eeskätt looduslike tingimuste mõjul. Geenireservimetsa puistuid kasutatakse kultiveerimismaterjali algmaterjalina.
- (4) Kaitsemetsa staatuse kinnitab vastava valdkonna minister lähtuvalt § 21¹ kehtestatud korrale.

5. Ettepanek sõnastada § 20¹ järgmises sõnastuses⁴⁷:

§ 20¹ Kaitsemetsa majandamine

- (1) Kaitsemetsa majandatakse käesolevas seaduses ning looduskaitse seaduses ja „Kaitsemetsade kaitse-eeskirjas“ sätestatu kohaselt:

⁴⁷ selgitus: kaitsemetsade majandamist täpsustab Kliimaministri uus määrus „Kaitsemetsade kaitse-eeskiri“ ja vaja on uuendada-täiendada keskkonnaministeeriumi poolt varem välja töötatud juhendeid (2001; 2004); Eesti FSC standardi lisa 2 „Kaitsemetsade määramise juhend ja majandamise juhend“, (2009: 46-66); kaitsemetsade majandamisel tuleb valida loodussõbralik tehnoloogia (püsimetsakasvatuse, parkmetsaraie), mis võimalikult vähe sekkuks metsaökosüsteemi toimimise ja puistu juhtfunktsioonide täitmisel. Seetõttu ei sobi uuendusraie ja eriti lageraiepuhkealade puistute majandamine. Turberaie, eriti aegjärgse raie kasutamine on taunitav kui uuendatakse puistu kahe järguga ja tekitatakse metsamassiivi ulatuslik avatud maastik. Kõpsusdiameetri ja kaalutud keskmise vanuse alusel raieküpseks määramisel on olnud trikitamisi, et puistut saaks nooremalt lagedaks raiuda. Kevadsuvine raierahu (pesitsusrahu) minimaalne ajavahemik on ornitoloogide poolt analüüsitud. Metsalindude pesitsusaega on arvestatud vähemalt 15. aprillist 15. juulini (viide), mis oleks kehtiv kõikjal Eestis. Keskkonnaameti kodulehel (viide) soovitatatakse raierahu 1. aprillist 31. juulini raieloa andmisel. Ornitoloogiaühing on põhjendanud kaitsealade piiranguvööndites pikemat raierahu kestust, s.o 15. märtsist 31. augustini (viide), mida tuleks rakendada kõikides (st ka väljaspool kaitsealasid) kaitsemetsades (Eesti metsalinnustiku kaitse, 1999 jt allikad). Nahkhiirte (II kaitsekategooria liigid, Euroopa nahkhiirte populatsioonide kaitse leping *Eurobats*) poegimiskolooniad moodustuvad aprilli lõpus, raie on poegimiskolooniale ohuks 1. maist 15. augustini (Nahkhiirte kaitse tegevuskava).

- 1) kaitsemetsi majandatakse püsimeetsana kasutades valikraiet või parkmetsaraieid, püsielupaiga hooldamisel ka kujundusraieid; kaitsemetsades uuendusraieid ei ole lubatud.
- 2) kaitsemetsas kehtib kevadsuvine raierahu 15. märtsist 31. augustini ja kogu raiegevus on keelatud;
- 3) püsielupaikades võib raierahu olla erinev vastavalt kaitstava loomaliigi sigimisajale ja püsielupaiga kaitsekorrale.

(2) Käesoleva seaduse § 20¹ alusel määratud „Kaitsemetsade kaitse-eeskirja“ kinnitab valdkonna vastutav minister määrusega ühesuguse kaitsefunktsiooniga kaitsemetsade rühmale.

6. Ettepanek sõnastada § 21¹ kaitsemetsaks määramise kord järgmises sõnastuses.

- (1) Metsa kaitsemetsaks määramise ja kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse algatab valdkonna vastutav ministeerium metsa asukohajärgse keskkonnaameti büroo ettepanekul.
- (2) Metsa kaitsemetsaks määramise menetluse algatamiseks saavad teha argumenteeritud ettepaneku:
 - 1) valdkonna vastutav ministeerium;
 - 2) keskkonnaamet;
 - 3) kohalik omavalitsus;
 - 4) kohalikud elanikud või kohalikud kogukonnad.
- (3) Kaitsemetsade hulka kuuluvad:
 - 1) looduskaitseseaduse alusel määratud piiranguvööndid ja teised seaduse alusel määratud kaitstavad metsad või puistud;
 - 2) kohaliku omavalitsuse üldplaneeringuga määratud väärtuslikud metsad või puistud ja kohalikele kogukondadele olulised ning väärtuslikud metsad või puistud;
 - 3) kohalike elanike ja kogukondade poolt otsustatud neile olulised ja väärtuslikud metsad või puistud;
 - 4) Muudel erilistel ja ettenägemata juhtudel riigi poolt määratud metsad või puistud.
- (4) Metsa kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse algatab valdkonna vastutav ministeerium vastavalt selle paragrahvi lõige 5 koostatud korra alusel.
- (5) Metsa kaitsemetsaks määramise ja kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse korra kinnitab valdkonna vastutav minister oma määrusega.
- (6) Metsa kaitsemetsaks määramise menetluse ettepaneku algatamise hetkest ja menetlemise ajaks peatatakse antud metsas või puistus kõik raied, välja arvatud metsaekspertiisi alusel vajalikud metsakaitselised sanitaarraied.

7. Ettepanek sõnastada § 22¹ järgmises sõnastuses:

§ 22¹. Tulundusmets

Hoiu- või kaitsemetsaks määramata mets on tulundusmets.

8. Ettepanek tunnistada kehtetuks § 23¹, sest eelnõu § 20¹ täidab kaitsemetsa püsimeetsa, metsa hüved ja tema kaitsefunktsioonid⁴⁸:

⁴⁸ selgitus: „Planeeringuga asula või elamu kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohtu vähendamiseks või metsatulekahju leviku tõkestamiseks määratud metsa majandamisel võib kohaliku

- 9.** Ettepanek täiendada: Metsa majandamise eeskirja § 16⁴⁹ lisada lause:
„Noorendik arvestatakse puistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab viit meetrit.“

Metsa majandamise eeskiri

§ 16¹. Metsakultuuri uuenenuks lugemiseks nõutav puude minimaalne arv hektaril ja arvesse võetavate puude minimaalne kõrgus

(1) Metsakultuur loetakse uuenenuks kui hektaril kasvab vähemalt 1500 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku mäнди või vähemalt 1000 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku kuuske või vähemalt 1500 0,5 m kõrgust ja kõrgemat harilikku tamme või vähemalt 1500 1,0 m kõrgust ja kõrgemat muud metsa uuenenuks lugemisel arvesse võetavat puuliiki.

Noorendik arvestatakse puistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab viit meetrit.

- 10.** Ettepanek täiendada Metsaseadus § 28 lõige 4 punktiga 7 järgmises sõnastuses⁵⁰:

§ 28. Raied

/.../

7) parkmetsaraie⁵¹ puhkealadel ja väärtuslikel maastikel.

- 11.** Täiendada Metsaseaduse § 29 lõige 1 järgneva lausega: Lageraied on lubatud väikeste ja hajutatud lankidena tulundusmetsadesse.

omavalitsuse üksus kokkuleppel maaomanikuga planeeringuga seada piiranguid uuendusraie tegemisel raieliigile ning lageraie tegemisel langi suurusele ja raievanusele.“

Kui on kaitsemetsad määratud, siis § 23¹ polekski vaja. KOV ja volikogu enamasti ei oma metsakasvatust, metsa säästva kasutuse ja looduskaitse kvalifikatsiooniga spetsialiste, seetõttu otsused on sageli uuendusraiate poolt ja ei arvestata kestliku metsanduse nõudeid. KOV ei oma ka nn metskonda ega metsainseneri. KOV üldplaneeringutesse enamasti vajalikke metsa kasutuse kitsendusi sisse ei kirjutata (kardetakse, et saamata jäävat metsa tulu tulevat kompenseerida) — seetõttu on pärast kaitsemetsade kaotamist kujunenud nn „metsasõda“ kus vastanduvad kohalik elanikkond ja RMK oma lageraiepõhise KAH alade ja puhkemetsade uuendamise sooviga. Kohaliku omavalitsuse volikogu on teadmatutes ja teevad ekslikke otsuseid, mis ei tule metsa kasulikele funktsioonide püsimisele kasuks (viide)

⁴⁹ Selgitus: eeskirjas puude minimaalne kõrgus 0,5 m või 1 m viitab metsakultuuri õnnestumisele, mitte metsa kõrgusele. Madalama puittaimestiku lugemine metsaks läheb vastuollu metsa rahvusvahelisele määratlusele ja rahvas ei saa aru, miks võsakõrgusega metsata ala loetakse metsaga uuenenuks. Metsakultuuri saab lugeda kultuurpuistuks, kui eraldisel kasvavate peapuuliigi puude keskmine kõrgus ületab 5 meetrit ja ta vastab latimetsa kriteeriumitele.

⁵⁰ selgitus: kaitsemetsi ja puhkemetsi on varem majandatud peamiselt hooldusraietega ja kujundusraietega. Eino Laasi kirjelduse alusel kõrgkooli õpikutes (2011, 2019) tuleks lisada raiete nimestikku parkmetsaraie, mis arvestab puistute juhtfunktsiooni toimimist, metsamaastiku ilu ja elurikkuse säilitamist, paljude metsahüvede kestlikku kasutust (Puhkemets, 2023). KAH alade uuendusraied riigimetsades on hävitanud puhkemetsa puistused (viide), sest puhkemetsade lageraiepõhine uuendamise tehnoloogia ei ole virgestusmetsades õige metsade majandamise viis. Puhkemetsad, mis olid varem kaitsemetsad, muutusid *Metsaseaduse* alusel tulundusmetsadeks, kus kõik uuendusraieviisid on *Metsaseaduse* järgi lubatud. Rahvas nõuab, et puhkemetsi ei majandataks lageraiepõhiselt vaid püsimeetsakasvatuse põhimõtteid järgides. (viide, viide)

⁵¹ **Parkmetsaraie** on parkmetsades, puhkemetsades ja väärtuslikel maastikel kasvavates puistutes tehtav kombinatsioon hooldus- ja valikraie meetodist vastavalt maastikulise metsakasvatuse eesmärkidele, st ühendades kestlikku püsimeetsakasvatust rekreatiivsete vajaduste ja esteetiliste väärtustega. Liikumisrajad tehakse käidavaks ja ohutuks, huvitavatesse suundadesse ja objektidele avatakse vaateid, väärtuslikumatele liikidele antakse suurem osatähtsus, muutes nii puistu koosseisu liigirikkamaks, suurematele ja vanematele puudele antakse rohkem kasvuruumi.

§ 29. Lageraie

(1) Lageraied on lubatud väikeste kuni 2 ha ja hajutatud mitteliituvate lankidena tulundusmetsadesse. Lageraie korral raiutakse raielangilt ühe aasta jooksul raie algusest arvates kõik puud, välja arvatud: /.../

12. Ettepanek tunnistada kehtetuks § 29 lõige 4 ja lõige 4^{1, 52} Ettepanek muuta Metsaseadus § 29 lõige 9 lisades järgmise sõnastuse „puistu kõrgusega vähemalt 5 m“.^{53 54 55}

§ 29 lõige (9) Enne raiesmiku uuenemist puistu keskmise kõrgusega vähemalt 5 m ei tohi teha uut lageraiet raiesmikuga piirneval metsaeraldisel.

13. Ettepanek sõnastada § 34¹ järgmises sõnastuses:

§ 34¹. Metsa kasutamise viisid

(1) Metsa kasutamise peamised viisid on:

1) kaitstavate loodusobjektide ja rohevõrgustiku hoidmine: looduse kaitse, metsahüvede kaitse;

2) maastiku, mulla või vee säilitamine ja kaitsmine: keskkonnakaitse, metsahüvede, sh loodusvarade kaitse;

3) inimese kaitsmine tootmis- ja transpordiobjektidelt leviva saaste, müra ja valgusreostuse ning ilmastiku nähtuste kahjuliku mõju eest, nn sanitaarkaitse;

4) inimesele puhkamise, tervise parandamise ja sportimise võimaluste loomine, nn rekreatsioon;

5) puude seemnete, metsamarjade, seente, ravim- ning dekoratiivtaimede ja nende osade, sambla, samblike, pähklite, okste, dekoratiivpuude, kasemahla varumine, mesipuude paigutamine ja loomade karjatamine, nn metsa kõrvalkasutus;

6) teadus- ja õppetöö;

7) puidu saamine;

8) jahindus;

9) riigikaitse.

14. Ettepanek muuta Metsaseaduse § 40 lõige 10 konkreetsete aegadega kui seda pole Looduskaitseseaduses tehtud⁵⁶.

⁵² selgitus: sest nende võimalustega trikitatakse, et puistut saaks nooremalt lageraiuda ja see ei ole kestlik metsa majandamine.

⁵³ selgitus: Enne 2009. a oli lg 9 järgmise tekstiga: „(9) Enne raiesmiku uuenemist ja minimaalse liitumisaja möödumist ei tohi uut lageraiet teha raiesmikule lähemal kui 100 meetrit, välja arvatud juhul, kui vana raiesmiku ja uue lageraielangi laius või kogupindala ei ületa käesoleva paragrahvi lõikes 11 sätestatud lageraielangi maksimaalset laiust või pindala suurust või lageraielangid asuvad eri omanike kinnistutel.“ Saja meetri nõue võiks ka seadusesse sisse kirjutada. Uuenenud puistuks saab määrata noorendikku kui see on vähemalt 5 m kõrge, sest alla 5 m kõrgusega puittaimedega ala ei loeta rahvusvaheliselt metsaks. Vajalik nõue, et ei tekiks ulatuslikke lagedaid alasid metsas.

⁵⁴ Kaitsemetsadeks määratuna on vajalikud kitsendused ja soovitusel juba määratud. Miks V ja Va boniteedi puistuid (SS, MD, RB) üldse on vaja raiuda, ei ole ju majanduslikult tulus, samas kõrge ökoloogilise tähtsusega. Lodu on haruldane laialehine mets (lodu-sanglepikud). Kõdusoometsades LR lubamine vallandab tohutu kiire turba lagunemise, püsimetsana majandatuna on turba lagunemine tunduvalt aeglasem.

⁵⁵ selgitus: ka tulundusmetsade majandamine peab olema loodussõbralik ja täitma kestliku metsamajanduse standardeid.

⁵⁶ selgitus: kas Metsaseaduses § 40 lg 10 ja/või Looduskaitseseaduses § 55 lõige 6 ja (6¹) peaks olema konkreetne ajaline loomastiku kaitse nõue. Pealegi on üldse kevad-suvised raied halvad nii metsale (elurikkusele kõikides elustiku rühmades, soodustab muldade degradeerumist ja toitainete leostumist, haiguste ja kahjustajate

§ 40 (10) Loomastiku kaitseks nende sigimisperioodil kehtib kevadsuvine raierahu tulundusmetsades 15. aprillist 15. juulini; kaitsealadel ja kaitsemetsades 15. märtsist 31. augustini.

15. Ettepanek muuta § 42 lg 3 alljärgnevalt⁵⁷:

§ 42 (3) Planeeringuga linna ja asula kui asustusüksuse haljasvööndiks määratud alal kasvavat metsa ei tohi raiuda kohaliku omavalitsuse nõusolekuta. Haljasvööndi puistud on kaitsemetsad või hoiumetsad. Raied kooskõlastatakse kohaliku omavalitsusega enne metsateatise esitamist.

16. Ettepanek Metsaseadus § 67 lõige 2 punkt 2 täiendada puistu miinimumkõrguse määraga alljärgnevalt⁵⁸:

§ 67 lg 2 p 2) ei peeta kinni uuendusraielangi pindala suurusest, alustatakse uut uuendusraiet enne vahetult kõrval asuva uuendusraielangi uuenemist kui puistu keskmine kõrgus on alla 5 m, häilrael raiutakse lubatust rohkem või suuremaid häile või veerraiel raiutakse lagedaks laiem metsaala kui puistu keskmine kõrgus;

17. Ettepanek lisada uus kliimaministri määrus „*Kaitsemetsade majandamise eeskiri*“ järgmise sõnastusega:⁵⁹

18. Ettepanek täiendada kliimaministri määrust „*Metsa korraldamise juhend*“

Tuleb täiendada määrust seoses hoiu- ja kaitsemetsade ning metsa kasutusviiside kasutuselevõttuga; kõrgete loodusväärtuste inventeerimisega ja ohustatud liikide kaardistamisel. Ohustatud liikide seiret nõuavad säästva metsanduse standardid.

Kliimaministri määrukses „*Metsa korraldamise juhend*“ tuleb avada uuesti lisa 5¹ „*Metsakategooriad ja hoiu- või kaitsemetsaks määramise põhjused*“ ja lisa 8 „*Kõrge loodusväärtuse tunnused*“; lisa 17¹ „*Metsa majandamise võtete klassifikaatorid*“ tuleb täiendada metsa kasutamise viisidega.

19. Ettepanek muuta Looduskaitseaduse vastavad paragrahvid metsa kasutuse osas vastavaks Metsaseaduse eelnõu muudatustele

Kohendamist ja muutmist vajavad Looduskaitseaduse järgmised kohad:

- § 31 lõige 2 punkt 5⁶⁰ ja lõige 4⁶¹;

levikut, tekitab veekogude eutrofeerumist toitainetega leostumisel suviste raietega) kui ka vähendab varutud ümarpuidu kvaliteeti. Vajalik säte linnu- ja loodusdirektiivi ning nahkhiirte kaitse leppe täitmiseks.

⁵⁷ selgitus: rohealade haljasvööndiks määratud aladel uuendusraietega majandades ei täida kõiki kodumetsadele pandud ülesandeid ehk funktsioone aastakümneid; samas kas KOV on vaja kindlasti kooskõlastada kui on määratud kaitsemetsaks või hoiumetsaks, mille määravad uue metsaseaduse paragrahvid § 18¹ ja § 19¹.

⁵⁸ selgitus: täidab säästva metsanduse nõuet, et lageraielangid oleksid väikesed ja metsas hajutatult, et rohevõrgustik toimiks.

⁵⁹ Algtekst: *Kaitsemetsade majandamise eeskiri ja metsa majandamisel saamata jäänud tulu ning täiendavalt tehtud kulutuste hüvitamise kord*. RTL 2007, 23, 402. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12803658>

⁶⁰ kaitse-eeskirjaga saab lubada piiranguvõndis uuendusraiet

⁶¹ piiranguvööndi raietele saab teha kaitse-eeskirjaga mitmeid kitsendusi: langi suurus, kuju, raie aeg jm.

- § 32 lõige 4⁶²;
- § 32 lõige 41 muuta kehtetuks, sest uuendusraied rikuivad alati Natura-alal kaitstava metsaelupaiga struktuuri ja funktsioone ning läheb vastuollu § 32 lõige 3 kehtestatud nõuetega⁶³;
- § 37 lg 2⁶⁴.

Eelnõu väljatöötamisel aluseks võetud allikad

- Booth, M. S., Kun, Z., Blackshaw-Crosby, E., Vaarmari, K., Jäädmaa, T., Kuresoo, L. Ekspert hinnang „Metsanduse arengukava 2030 eelnõu vastavus säästva arengu õiguslikele kohustustele“. 11.8.2022.⁶⁵
- Eesti FSC standard. Tartu - Tallinn - Ojaäärse - Sagadi - Palupõhja, 2009.
- Helm, A., Kull, A., Kiisel, M., Poltimäe, H., Rosenvald, R., Veromann, E., Reitalu, T., Kmoch, A., Virro, H., Mõisja, K., Nurm, H-I., Prangel, E., Vain, K., Sepp, K., Lõhmus, A., Linder, M., Otsus, M., Uuemaa, E. (2023). Eesti maismaaökosüsteemide hüvede (ökosüsteemiteenuste) majandusliku väärtuse üleriigiline hindamine ja kaardistamine. Tehniline lõpparuanne. Riigihange "Maismaaökosüsteemiteenuste üleriigiline rahaline hindamine, sh meetodika väljatöötamine" (viitenumber 235366, Keskkonnaagentuur). Tartu Ülikool. Eesti Maaülikool.⁶⁶
- KAH-alade seaduse muudatuse eelnõu vastuolud ja lahendused. Analüüs: L. Keerberg, kogemuslood: F. Eller. Portaal: KAH.⁶⁷ (14.11.2023)
- KAH portaal.⁶⁸
- Kaitsemetsade määramise ja majandamise juhend: metsanduse ja looduskaitse praktikutele. Koostajad: Triin Amos, Lembit Maamets, Ülo Mander, Anneli Palo, Peep Põntson, Kristjan Tõnisson, Kaili Viilma, Jürgen Öövel, Toimetaja: Ivar Etverk, Aino Kalda, Asko Lõhmus. Triip Grupp, Tartu, 2004. (Eesti Keskkonnaministeerium, 2001). 53 lk + 35 lk lisasid.⁶⁹
- Keppart, V. Keskkonnakaitse. Looduskaitse. Tln, 2006.
- Kuidas elad Eesti mets? Riigikogu istung 16.11.2023.⁷⁰
- Kuuba, R. (toim). Kaitsemetsade majandamisjuhised. Projekti „Eesti metsakaitsealade võrgustik“ kaitsemetsad majandamisjuhiste töögrupp. Triip Grupp, Tartu, 2001 (Eesti Keskkonnaministeerium, 2001). 38 lk + 10 lk lisasid.
- Lõhmus, Asko. „Kuidas elab Eesti mets“. Ettekanne Riigikogus 16.11.2023 kell 10.53. Stenogramm⁷¹

⁶² Hoiuala valitseja võib kohustada: 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal; 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat

⁶³ rahvaalgatus “Avalik pöördumine kaitsealade kaitseks” ja dokumentaalfilm “Vara küps”

⁶⁴ ranna ja kalda piiranguvööndi puistutele määratud raie kitsendused

⁶⁵

[https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Ekspert hinnang%20MAK2030%20eeln%C3%B5u%20vastavus%20s%C3%A4stva%20arengu%20oiguslikele%20kohustustele%20\(august%202022\).pdf](https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Ekspert hinnang%20MAK2030%20eeln%C3%B5u%20vastavus%20s%C3%A4stva%20arengu%20oiguslikele%20kohustustele%20(august%202022).pdf)

⁶⁶ https://loodusveeb.ee/sites/default/files/inline-files/ELME2_LOPPARUANNE_fin_151123.pdf

⁶⁷ <https://www.kah-alad.ee/kah-alade-seaduse-muudatuse-eelnou-vastuolud/>

⁶⁸ <https://kah-alad.ee/moisted/kah-ala/>

⁶⁹ <https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:13769>

⁷⁰ https://www.youtube.com/watch?v=B4yL7nB5Zpc&ab_channel=Riigikogu

⁷¹ <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202311161000>

- Lõhmus, Asko. Lageriaepõhise metsamajanduse mõju ohustatud elustikule ja selle leevendamise võtted. — Eesti metsanduse arengukava aastani 2030: alusuuringu aruanne. Tartu, 2018: 236-251.⁷²
- Maamets, L.; Kuuba, R.; Lõhmus, A.; Uuemaa, E.; Rosenvald, R. (2023). Eesti metsade alternatiivne hindamine. Tallinn: Postimehe Kirjastus OÜ.
- Metsamajandamise piirangud. Õiguslik analüüs Metsaseaduses sätestatud piirangutest aastatel 1998-2013. SA Keskkonnaõiguse Keskus, 2013.⁷³
- Nõuded EL geenireservmetsade hoidmiseks vaata portaalidest.^{74,75}
- Puhkemets. Looduskalender (13 artiklit 13.1.2023...7.4.2023).⁷⁶
- Teejuht püsimeetsandusse. Koostajad: Liina Remm, Liis Kuresoo, Mihkel Rünkla; konsultandid: Anneli Palo, Asko Lõhmus, Raul Rosenvald. Tartu, 2020.
- Örd, A. Kaitsemetsad ja nende majandamine Eestis. Tartu, 2000.

Õigusaktid

- Metsaseadus. RT I 2006, 30, 232.⁷⁷
- Metsaseadus. RT I 1998, 113, 1872.⁷⁸

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu teksti paremaks mõistmiseks on esitatud olulisemad metsanduslikud mõisted. Mõistete või terminite valik on tehtud teemasse puutuvatest teaduslikest töödest ja erialakirjandusest.

Valdavalt on kasutatud metsanduslike mõisteid, mida on varem riigisisestes õigusaktides kasutatud.

Kasutusele on võetud uusi mõisteid, mida ei ole varem riigisisestes õigusaktides kasutatud: *parkmetsaraie*, *püsimeets*, *püsimeetsakasvatus*, *haljasvöönd*, *kodumets*.

Elurikkus, bioloogiline mitmekesisus Mistahes päritoluga erinevate elusorganismide liikide rohkus maismaa- ja veeökosüsteemides ja neid hõlmavates ökoloogilistes kooslustes; see sisaldab ka liigisisest, liikidevahelist ja ökosüsteemidevahelist mitmekesisust.

Haljasvöönd, ka roheline vöönd, rohevöönd Asulaid ja tööstusettevõtteid vööna ümbritsev looduslike ja poollooduslike metsade, parkmetsade, parkide jm kõrge taimkattega kogum, mis talitleb kultuurmaistus kompensatsioonialana ning mida saab kasutada rekreatsiooniks.⁷⁹

Hoiuala Hoiuala on *Natura*-liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud alad väljaspool kaitsealasid. *Natura*-alad on linnualad ja loodusalad, mis asuvad kaitsealadel kui ka väljaspool kaitsealasid. *Natura 2000* alad on üle-euroopaline kaitsealade võrgustik ohustatud või haruldaste taimede ja loomade ning nende elupaikade kaitseks.

Hoiumets Range kaitse alla võetud nn mittemajandatavad metsad. Väljavõtte aastaraamatu tekstist (*Hoiumetsaks arvestati SMI inventeerimisel 2021. a: loodusreservaadid, • looduslikud sihtkaitsevööndid, • hooldatavad sihtkaitsevööndid, • püsielupaiga*

⁷² <https://dspace.emu.ee/xmlui/handle/10492/4578>

⁷³ https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Metsamajanduse_piirangute_analyys_K6K_2013.pdf

⁷⁴ <http://portal.eufgis.org/data/>

⁷⁵ <https://www.euforgen.org/>

⁷⁶ <https://www.looduskalender.ee/n/taxonomy/term/93?page=0>

⁷⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12790553>

⁷⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/33469>

⁷⁹ http://eestiloodus.horisont.ee/artikkel4014_3985.html

sihtkaitsevööndid, • I kategooria kaitstavate loomade, seente ja taimede elupaigad, • lepinguga vääriselupaigad eraomanike maal, • vääriselupaigad riigimetsas, • NATURA metsaelupaigad RMK hallataval maal (piiranguvööndites, püsielupaiga piiranguvööndites ja hoiualadel), • projekteeritavad reservaadid, • projekteeritavad püsielupaiga sihtkaitsevööndid, • projekteeritavad looduslikud sihtkaitsevööndid, • projekteeritavad hooldatavad sihtkaitsevööndid.)

Kaitseala Kaitseala tüüpideks on rahvuspargid, looduskaitsealad ja maastikukaitsealad.

Kaitsemets Mets, mille põhifunktsioon on kahjulike tegurite mõju vältimine või leevendamine. K-i eristatakse kahjustava teguri (tuult, müra, mullaerosiooni, tõkestavad metsad) või kaitstava objekti alusel (põllu-, tee- ja veekogude äärsed, asula ja kuurordi ümbruse metsad). K-de majandamises peetakse esmatähtsaks kaitsefunktsiooni säilitamist ja parandamist. (*Ökoloogialeksikon*)

Kaitsemetsad Metsaosad, mida püütakse säilitada, pidades silmas selle parandavat või kaitsvat mõju ilmastikunähtuste, õhusaaste, metsapõlengu ja müra vastu, kaitseks mullale ja veele, eriti asulate ning aia- ja põllukultuuridele looduskahjustuste vähendamiseks.

Kaitsemetsadeks on arvatud SMI inventeerimisel: hoiualad, erinevad piiranguvööndid, Natura 2000 loodusalad ja linnualad. (*Metsandusteatmik*)

Väljavõte aastaraamatu tekstist: a) (*Kaitsemetsaks arvestati SMI inventeerimisel 2021. a:* • kohaliku objekti piiranguvööndid, • kaitsealade piiranguvööndid, • püsielupaiga piiranguvööndid, • üksikobjektide kaitsetsoonid, • hoiualad, • projekteeritavad püsielupaiga piiranguvööndid, • projekteeritavad üksikobjektide kaitsetsoonid, • projekteeritavad hoiualad, • projekteeritavad piiranguvööndid, • II kategooria kaitstavate loomade elupaigad, • II kategooria kaitstavate seente kasvukohad, • II kategooria kaitstavate taimede kasvukohad, • ranna ja kalda piiranguvööndid, • korduv üleujutusala.)

b) (*Kaitsemetsaks arvestati SMI inventeerimisel 2005. a:* kaitsealade piiranguvööndid, kaitstavaid alasid, mille kohta kaitse-eeskirjad on alles koostamisel, metsakaitsealade võrgustiku (EMKAV) piirangutega alasid, Natura 2000 võrgustiku loodus- ja linnuhoiualasid, II kategooria kaitstavate liikide elupaiku või kasvualasid, veekaitsemetsi, infiltratsiooniala metsi, loometsi.

Kaitstavad loodusobjektid Looduskaitseaduse § 4 lõige 1 järgi on kaitstavad loodusobjektid: kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad, kaitsealused liigid, kaitstavad looduse üksikobjektid, kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstav loodusobjektid.

Kaitstavad metsad on hoiumetsad ja kaitsemetsad. Majandatavad metsad on tulundusmetsad ja kaitsemetsad.

Kestlik metsandus vt *säästlik metsandus*. Õigusaktides *säästlik metsandus*.

Kitsas lank, kitsas lageraielank Raielank, mille laius on kuni puistu kõrguse laiune. Kuni 30 m laiune raielank.

Kodumets, kogukonnamets, puhkemets Kodumetsad on asulalähedased metsad, rannametsad, puhke- ja virgestusmetsad, asulate kaitsefunktsioonidega metsad, matkarajad ja mitmed muud olulised puutumusega metsaalad, mille suhtes on kujunenud kindlad ja selged kultuurilised ja sotsiaalsed sidemed. (KAH-alad portaal) Kodumetsad kuulusid kaitsemetsa kategooriasse (varem ka I grupi metsad). Kodumetsi on RMK hakanud nimetama kõrgendatud avaliku huviga aladeks (KAH-alad).

Kujundusraie Raieliik, mille eesmärgiks on koosluste kujundamine vastavalt looduskaitsele eesmärgile. Kujundusraie ei kuulu majandustegevuste alla, sest selle eesmärk ei ole mitte kunagi majanduslik. Kujundusraie alla kuuluvad mistahes raietööd, mille eesmärgiks on parandada loodusväärtuste seisundit või tagada nende säilimine. Nii võib kujundusraie olla üksikute puude raie, puistu harvendamine või rühmiti raiumine ehk häilude tekitamine, kogu puistu raie ehk lagealade tekitamine.

Looduse kaitse⁸⁰

§ 1. Looduse kaitse olemus.

Looduse kaitse on loodusele ja tema elementidele inimtegevusest tuleneva kahjuliku mõju vältimine, looduse tasakaalu säilitamine ja looduse säästliku kasutamise korraldamine.

§ 2. Looduse kaitse eesmärgid.

Looduse kaitse eesmärgid on:

- 1) inimesele elukõlbliku looduskeskkonna tagamine;
- 2) eluslooduse liigirikkuse ja genofondi säilitamine;
- 3) ökosüsteemide ja maastike mitmekesisuse säilitamine;
- 4) maavarade säilitamine võimalikult pikaks ajaks;
- 5) haruldaste ja kaitstavate loodusobjektide säilitamine;
- 6) loodusega seotud kultuuripärandi säilitamine.

Loodushoiu ja looduskaitse mõistete erinevused (Keppart, 2006)

	Looduskaitse	Loodushoid
Eesmärk	Kodaniku seaduskuulekas suhe loodusega.	Inimese vaimne ja eetiline suhe loodusega.
Teostaja	Eelkõige ametnikud, loodushuvilised.	Iga inimene, sh ametnikud.
Meetmed	Riiklikud õigusaktid: seadused, direktiivid, määrused, eeskirjad, normid.	head tavad, tähtpäevad, sümbolid; loodusharidus ja koolitus; telesaated, raadio, ajakirjandus; selgitamine, juhendamine; kultuur: filmid, raamatud, kunst, muusika, teater jm looming, mis toetab loodushoidu
Järelevalve või südametunnistus	Keskkonnainspeksioon jt ametid ning kohus.	Igaühe südametunnistus ja ühiskondlik hukkamõist.
Definitsioon	Riiklikud ja ühiskondlikud meetmed, mis peavad tagama looduse erinevate elementide säilimise ja toimimise.	Inimese loodushoidlik tegevus ja looduse kaitsmine inimtegevuse kahjulike mõjude eest.

Looduskapital Looduslike ressursside olemusest ja paiknemisest tulenevad edu- ja tegevus-eeldused erinevateks toiminguteks, millel on majanduslik tähendus ja mille kaudu ka neile ressurssidele on omistatav kapitali kui tegevus-eelduse tähendus. L-ks saab pidada nii taastumatuid loodusvarasid kui ka ökosüsteemi omadusi ning funktsioone (nt stabiliseerida inimtekkelisi muutusi, selle kaudu mõjutada ka majandustegevust) (*Säästva arengu sõnaseletusi*)⁸¹

⁸⁰ Eesti NSV seadus "Eesti looduse kaitse kohta" – Riigi Teataja

⁸¹ Vt lisaks (Helm jt 2023: 11-14)

Looduslik pühapaik Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) määratluse kohaselt maa- või veeala, millel on rahvastele ja kogukondadele eriline vaimne tähendus⁸². Eesti Kultuuriministeeriumi määratluse kohaselt on looduslikud pühapaigad loodusliku välisilmega paigad ja maastikud, millega seostub ohverdamisele, ravimisele, palvetamisele vm religioossele tegevusele viitavaid folkloorseid, arheoloogilisi, ajaloolisi, etnoloogilisi vm andmeid. Need võivad olla üksikud puud, puuderühmad ja metsad, allikad, jõed, ojad vm veekogud, erinevad maastikuvormid nagu künkad, orud, pangad, kivid, mitmesugused ohvripaigad jm. Looduslike pühapaikade hulka on arvatud ka ristipuud, millega seostub ajalooline matusekombestik. Paljud looduslikud pühapaigad on kasutusel ka tänapäeval. Seal ravitakse, ohverdatakse, palvetatakse, mälestatakse lahkunuid ning järgitakse muid tavasid. Pühapaik on põlvkondade sideme ning järjepidevuse, samuti looduse ja vaimse pärandi hoidmise koht.⁸³

Loodusmets Looduslikult kujunenud vana mets, kus inimtegevust ja selle jälgi on näha vähe ning inimtegevuse mõju pole oluliselt muutnud metsa looduslikku seisundit. Kui jätta loodusmets vabale arengule, võiks teda ühe puupõlve möödudes lugeda põlismetsaks.

Maakasutuse juhtotstarve Üldplaneeringuga määratav maa-ala kasutamise valdav otstarve, mis annab kogu määratud piirkonnale edaspidise maakasutuse põhisuunad. (*Planeerimisseadus*)

Metsade majandamine ehk **metsamajandus** on metsanduse haru, mis hõlmab metsa kasvatamise, metsa kaitsmise haiguste ja kahjustuste eest, metsahoiu ja metsas loodusväärtuste hoidmise, metsarekreatsiooni, metsamelioratsiooni ja -teede ehitamise ning puidu- ja teiste metsavarude arvelevõtu ja kasutusmahu arvutamise metsa kasutamiseks ning metsavarude ja -hüvede kasutuse, et kokkuvõttes saada lühi- ja pikaajagset majanduslikku tulu ja heaolu. (*Metsandusteatmik*)

Metsa hüved; looduse hüved; ökosüsteemihüved Hüvesid, mida ökosüsteemid pakuvad inimestele, on hakatud nimetama ökosüsteemiteenusteks (*ecosystem services*), aga ka looduse hüvedeks (*natural goods*), looduskapitaliks (*natural capital*). Kuna inimese heaolu ei sõltu ainult materiaalsest, vaid ka tervisest ja puhtast elukeskkonnast, headest sotsiaalsetest suhetest, turvatundest, samuti vabadusest iseseisvalt valikuid teha ja tegutseda, jagunevad ökosüsteemihüved väga mitmeteks osadeks, mis toetavad inimkonna heaolu. Paljusid neist hüvedest, kasutatakse selliselt, nagu oleksid nende varud piiramatud ning neid koheldakse tasuta kaupadena, mille tõelist väärtust ei hinnata täielikult.⁸⁴

Metsata metsamaa Metsata metsamaa on metsa kasvatamiseks kasutatav kuid lage ala, kus puud puuduvad, neid on metsaks arvamiseks liiga vähe või on need väga väikesed, st puude või taimkatte keskmine kõrgus on alla 5 m. Metsata metsamaa hulka kuuluvad järgmised metsa arenguklassid: lage ala, selgusetu ala ja noorendik. Metsaga kaetuks saab lugeda latimetsa east alates: latimets, keskealine mets, valmiv mets ja küps mets. Varem loeti metsata metsamaaks riiklikus metsafondis (maakasutuse sihtotstarve - *metsamaa*) riigimetsa majandamisüksuse - metskonna - maa-alal asunud heinamaad, põllud, taimlad, karjäärid jm lagedad kõlvikud.

Metsapark on tagasihoidliku heakorrastuse ja kujundusega asulasisene või -lähedane metsailmeline **park** (puuvõrade liitus harilikult >50%), kus on rajatud jalutus- ja/või

⁸² Rahvusvahelise Looduskaitseliidu (IUCN) suunised „Looduslikud pühapaigad. Juhend kaitsealade valitsejatele“: http://www.maavald.ee/failid/IUCN_SNS_Estonia.pdf

⁸³ Kultuuriministeerium. Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Valdkondlik arengukava 2015-2020.

https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content-editors/ALPAK/alpak_arengukava_2015-2020.pdf

⁸⁴ Põhjalik selgitus Elme 2 aruandes (Helm jt 2023)

sporditeede võrk, on vähemalt hädavajalik pargiinventar ning vahendid sportimiseks ja lastele mängimiseks ning toimub regulaarne, kuid mõõdukas hooldus. Metsapargid on asulates, eriti linnades oluliseks rekreatsioonikeskkonnaks ja ka biomitmekesisuse säilitamise kohaks. (Laas 2019)

Parkmets, erilise keskkonnakaitselise, esteetilise ja rekreatiivse väärtusega metsaosa linna, muu asula või tööstusettevõtte haljasvööndis. P. parandab mikrokliimat, puhastab õhku kahjulikest tööstusgaasidest ja tolmust ning sobib puhkekohaks.

Parkmets on harvendatud puurinde ja alusmetsaga (teostatud hooldus- ja kujundusraiet), hooldatavate liikumisradade ja puhkekohtadega **metsa-ala**, harilikult asula piiril või vahetus läheduses või endise mõisakeskuse (mõisapargi) lähedal, mille peamiseks funktsioonideks on mitmekülgne rekreatsioon, esteetiliselt mõjuvate metsapiltide pakkumine, asula (mõisakeskuse) keskkonnakaitselise ja metsa elurikkuse säilitamine. (Laas 2019)

Parkmetsaraie Parkmetsades, puhkemetsades ja väärtuslikel maastikel kasvavates puistutes tehtav kombinatsioon hooldus- ja valikraie meetodist vastavalt maastikulise metsakasvatuse eesmärkidele, st ühendades kestlikku püsimetsakasvatust rekreatiivsete vajaduste ja esteetiliste väärtustega. Liikumisrajad tehakse käidavaks ja ohutuks, huvitavatesse suundadesse ja objektidele avatakse vaateid, väärtuslikumatele liikidele antakse suurem osatähtsus, muutes nii puistu koosseisu liigirikkamaks, suurematele ja vanematele puudele antakse rohkem kasvuruumi.

Pühapaik vt looduslik pühapaik.

Püsimets Metsamaa, mis on pidevalt kaetud seal kujunenud kõrgmetsaga. Valikraietega majandatud puistu on erivanuseline ja väga mosaiikne, enamasti segamets. Puistu sarnaneb struktuurilt loodusmetsale, tagatakse metsakoosluse stabiilsus.

Püsimetsakasvatus Valikraietega mõõdukalt majandatavad metsad kus kasvatatakse kasvukohale omaseid kõiki puuliike, hoitakse järjepidevalt kõrgmetsa ja säilitatakse säilikipuid. P-e põhimõtte seisneb pidevalt puistus looduslikult välja langevate puude ennetavas eemaldamises, häilude tekitamises ja loodusliku puude järelkasvu soodustamises. Puidu raie toimub juurdekasvumahu piires.

Raiering Aeg uuendusraiest järgmise uuendusraieni. Ühe metsapõlve kestus; puistu kasvuaeg. (Metsaomaniku käsiraamat)

Rekreatsioon, virgestus Inimese töövõime ja tervise taastamine looduses aktiivse puhkamise teel.

Roheala (haljasala) loodusliku või inimtekkelise päritoluga taimkattega ala tiheasulas, sh linnametsad, pargid, haljakud (väiksemad haljasalad, nt tänaväärsed haljasribad, haljastatud ristmikualad), aiad, kalmistud, ettevõtete, liiklussoonte ja taristuobjektide ümber paiknevad puhvervööndid, jäätmaad jt taimkattega alad; vastand paljastu või eriolukorras ka paljak (haljastuseta väljak). Roheala komponendid on puud, põõsad, rohttaimed, vett läbilaskvad pinnad, märgalad, veekogud, muld. Omavahel ühendatud r-d moodustavad rohevõrgustiku. (Säästva arengu sõnaseletusi)

Rohekoridor Tuumalade siduselemendid, mis tagavad tuumalade siduse liikide levikul ja territoriaalse terviklikkuse.

Rohevõrgustik Eri tüüpi ökosüsteemide ja maastike säilimist tagav ning asustuse ja majandustegevuse mõjusid tasakaalustav looduslikest ja poollooduslikest kooslustest koosnev süsteem, mis koosneb tuumalast, tugialadest ja tugialasid ühendavatest rohekoridoridest. (Planeerimisseadus)

Säästev (kestlik) metsandus Metsa majandamine, mis arvestab majanduslike taotluste kõrval ka metsa ökoloogiliste ning sotsiaalsete väärtuste ja funktsioonide säilitamist. See tähendab pikaajalist metsamajanduse kavandamist, kus tasakaalustatakse ökosüsteemide ja maastike kaitse ja kasutus, lähtudes paikkonna keskkonnaseisundist, taluvusvõimest ning tootlikkusest. S. m-e praktikasse juurutamiseks on kasutusel keskkonnasertifitseerimise süsteemid, mille alusel väljastatud sertifikaadid annavad tarbijale kindluse, et toode pärineb säästvalt majandatud metsast. (*Säästva arengu sõnaseletusi*)

Tuumala Kõrgema looduskaitse väärtusega piirkond, millele rohevõrgustiku toimimine toetub.

Valikraie Püsimetsamajanduses kasutatav raieliik. V-l raiutakse puid kõigist vanusastmetest enam-vähem proportsionaalselt puude arvuga nendes. Eesmärgiks on puistu, kus arvuliselt kõige enam on nooremate vanusklasside puid, keskealisi kuni küpseid puid on järjest väheneval hulgal, üksikult on kehtivast uuendusraie vanusest vanemaid puid ja surnud jämedaid puid. Erinevad vanusastmed kasvavad püsimetsas segamini suuremate või väiksemate gruppidega. V. asendab nii hooldus- kui uuendusraiet ja seda tehakse nii metsa uuendamiseks, noorte ja keskealiste puude kasvu parandamiseks, seemnesaagi suurendamiseks kui puidu varumiseks, samaaegselt kõrgmetsa pideva tagamisega. V-l on nii metsakasvatustlik, tulunduslik kui keskkonnakaitsealine aspekt. (*Metsamajanduse alused*)

Valikraie Raiumine üksikpuude või väikeste puurühmade kaupa, jälgendades looduslike häiringuid, hoides metsa erivanuselist struktuuri ja edendades looduslikku järelkasvu. (*Teejuht püsimetsandusse*)

Sundvalikraie Keelatud valikraieviis, mille käigus raiutakse vaid kõige väärtuslikumad tarbepuud. Raie tagajärjel ei saa järgmisel raiekorral samavõrd kvaliteetset puitu.

Vabavalikraie Valikraieviis, mille käigus eemaldatakse puistust kehvas seisus puud ning jäetakse kasvama tervemad ja tugevamad puud. Järgmiste raietega on võimalik saada parema kvaliteediga puitu. Erinevalt lageraiepõhisele metsamajandusele omasest harvendusraiest säilitatakse puistu erivanuseline struktuur.

Väikesaar Alla 100 km² suurune saar. Asustatud väikesaared on: Abruka saar, Aegna saar, Heinlaid, Kesselaid, Kihnu saar, Kräsuli saar, Kõinastu laid, Manõja saar (Manija saar), Mohni saar, Naissaar, Piirisaar, Prangli saar, Ruhnu saar, Viirelaid, Vilsandi saar, Vormsi saar ja Väike-Pakri saar. (*Püusiasustusega väikesaarte seadus*)

Väärtuslik looduskooslus Loodusdirektiivi elupaigatüübid. Olulised on säilitada tüüpilisi kooslusi, mis on levila piires kadumisohtu ja mille levila on piiratud (kümme metsa elupaigatüüpi). Esile on tõstetud prioriteetsed järgmised metsa elupaigatüübid: vanad loodusmetsad, vanad laialehised metsad, rusukalle ja jäärakute metsad, siirdesoo- ja rabametsad, lammi-lodumetsad.

Väärtuslik maastik => Väärtuslik puhkemets on vaheldusrikas ja läbipääsetav, marja- ja seenerohke. Eriti sobivad kuivad, vanemad ja hõredamad metsad (männimets, segamets). Soine tihe võsamets aga puhkuseks eriti ei sobi. Samas on sood ja rabad hakanud saavutama järjest suuremat populaarsust puhkajate ja turistide seas, eriti seal, kus on ehitatud laudteid ja muid matkajatele mõeldud rajatisi. Ranna-alade ja veekogude puhul on väärtuslik vähemalt osaliseltki avatud kaldariba ning eelistatult kindlapõhjaline, kuiv ja liivane rand, st ligipääsetavus ja sobivus suplemiseks. => **Väärtuslik kultuurmaastik** on: põllumajandusmaastik, kus on suures osas hästisäilinud traditsiooniline põldudemuster, asustusstruktuur ja teedevõrk; kus põllud ja rohumaad on suures osas kasutuses ning hoonestus valdavalt heas korras. Lisaväärtusteks on neil aladel traditsioonilised

maastikuelemendid, säilinud vanemat tüüpi hoonestus, säilinud mõisakeskused, ajaloo-, arhitektuuri- ja arheoloogiamälestised jne, väiksemad valdavalt heas korras asulad (külad, kirikukülad, väikelinnad), kus on suures osas säilinud traditsiooniline hoonestus, teede- ja/või tänavatevõrk.

Väärtuslik maastik Ala, millel on ümbritsevast suurem kultuurilis-ajalooline, esteetiline, looduslik, identiteedi- või puhkeväärtus ja mis on määratletud maakonna teemaplaneeringus „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“. (*Maastikuhoidus. Hellström, 2010*)

Väärtuslik metsakooslus Väärtuslikud on haruldased metsakooslused mis vajavad erilist kaitset ja tähelepanu. Nendeks on laialehised loo-, laane-, salu-, lammi- ja lodumetsad. Väärtuslikud on ka kuivendamata soometsad.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu käsitus ja käsitus (arusaamine) on lähtunud ja on seotud Euroopa Liidu teemakohaste ja asjassepuutuvate õigusaktidega.

Eelnõu põhimõtted toetavad otseselt või kaudselt järgmisi rahvusvahelisi konventsioone ja EL direktiive:

- Berni konventsioon;
- Helcomi konventsioon;⁸⁵
- Ramsari konventsioon;
- Bioloogilise mitmekesisuse ehk Rio konventsioon;
- Euroopa nõukogu maastikukonventsioon;⁸⁶
- Euroopa nahkhiirte populatsioonide kaitse leping *Eurobats* (elupaikade kaitse);
- Euroopa Liidu kaitsealade võrgustik *Natura 2000*;
 - Linnudirektiiv (vanade metsaelupaikade suurenemine I lisa linnuliikidele);
 - Loodusdirektiiv (metsade looduslikkuse hoid suuremal alal, metsaelupaikade kaitse);
- Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030;
 - Kunming-Montreali globaalse elurikkuse strateegia;⁸⁷
- Euroopa Liidu uus metsastrateegia aastani 2030 – Euroopa metsade säästev majandamine;

⁸⁵ Kõik Eesti Helcomi „*Marine Protected Areas*“ (MPA) on **metsaga** seotud:

- Lahemaa RAH0000065 (ka kaitsemets 2007)
- Vilsandi RAH0000002 (ka kaitsemets 2007)
- Hiiu Madala RAH0000669
- Väinameri RAH0000673 (ka kaitsemets 2007)
- Pärnu lahe RAH0000672 (ka kaitsemets 2007)
- Pakri RAH0000671 (ka kaitsemets 2007)
- Kura Kurk RAH0000670 (ka kaitsemets 2007)

⁸⁶ <https://kliimaministerium.ee/elurikkus-keskkonnakaitse/euroopa-noukogu-maastikukonventsioon>

⁸⁷ metsa osas kokkulepe: 1) kaitsta 30% maismaast, 2) peatada liikide väljasuremine, 3) viljeleda loodussäästvat metsandust. KUNMING-MONTREALI ÜLEMAAILMNE ELURIKKUSE RAAMISTIK (7.12.2022). Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni COP15. osapoolte kohtumisel vastu võetud raamistik elurikkuse kaitseks aastani 2050, mis koosneb neljast pikaajalisest eesmärgist aastani 2050, mille all on toodud 23 eesmärki aastani 2030.

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/1115, 31. mai 2023, milles käsitletakse teatavate raadamise ja metsade degradeerumisega seotud saaduste ja toodete liidu turul kättesaadavaks tegemist ja liidust eksportimist ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 995/2010
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus looduse taastamise kohta.⁸⁸

6. Seaduse mõjud

Eelnõus toodud muudatuste jõustumisel on otsesed ja kaudsed mõjud ning tagajärjed, mis on valdavalt ja lõpptulemusel elanikkonnale, ühiskonnale ning riigi majandusele positiivsed:

Mõju on siseriiklikult riigiasutustele, KOV-le, RMK-le ja valdkonna ettevõtetele - toimub mõningane administratiivse töömahu kasv, sest peab hakkama arvestama nn kaitsemetsade kategooriasse kuuluvate puistute või metsade kasutustingimustega. Need on mitmeti kasutustundlikud ja avalikkuse kõrgendatud tähelepanu all olevad metsaalad. Samas on mõju kohalikele elanikele ja kogukondadele, nende turvalisusele ja riigi regionaalpoliitikale ning julgeolekule ainult positiivne.

Samuti on mõju positiivne elukeskkonna kvaliteedile, elanike tervisele ja toimetulekule ning kohalikule ettevõtlusele, sotsiaalsele ja kultuurilisele heaolule. See kõik aitab pikas vaates kaasa kohaliku ettevõtluse ja riigi majanduse edendamisele.

Mõju välissuhtlusele ja riigi mainele on ainult positiivne. Eelnõu aitab saavutada Euroopa Liidu asjassepuutuvate õigusaktide eesmäärke, sh Euroopa Nõukogu maastikukonventsioonis sätestatud eesmäärke.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kaudsed kulud ja kaudsed tulud

Metsaökosüsteemi hüved jagunevad:

- 1) tugihüveks, mis toetavad ja on vajalikud teiste hüvede pakkumiseks;
- 2) reguleerivad hüved, st metsa võime reguleerida protsesse;
- 3) varustushüved, võimaldab loodusvarana mitmekülgset kasutamist, nt metsa kõrvalkasutus, puidukasutus jm;
- 4) kultuurihüved, st metsa võimet pakkuda mittemateriaalseid hüvesid, nt kaitse- ja hoiu- metsad, virgestavad kodumetsad jt.

Kui võrrelda ainuüksi varustushüvedest puidukasutust ja metsa kõrvalkasutust, siis kõrvalkasutusest võimalik saadav tulu ületab puidust saadava ühekordse tulu raieringi jooksul. Kuigi mõnel aastal võib marja, seene ja meesaak olla nigel, saadakse kaudset tulu igal aastal, mistõttu ühe raieringi aastate jooksul kogunev kaudne tulu ületab kordades puidutulu. (Helm jt, 2023)⁸⁹ Hoiu- ja kaitsemetsad tagavad metsa mitmekülgset kasutust ja ka neid ökosüsteemihüvede säilimist, mida ei suuda anda intensiivselt majandatavad tulundusmetsad ja metsaistandikud.

Riigi tegevuses ei kaasne eelnõu jõustumisega lisakulusid ega lisatulusid. Riigile ei seata otseseid lisakohustusi.

KOV-i tegevuses ei kaasne eelnõu jõustumisega lisakulusid ega lisatulusid. Samas lisandub tegevusnõue kvaliteetsemalt ja professionaalsemalt korraldada

⁸⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0089_ET.html

⁸⁹ https://loodusveeb.ee/sites/default/files/inline-files/ELME2_LOPPARUANNE_fin_151123.pdf

üldplaneeringute koostamist ja sisuliselt arvestada kohalike elanike ning kogukondade elukvaliteedi tagamist ja kohalike metsakasutuse huvidega arvestamist.

8. Rakendusaktid

Vajalikud uued rakendusaktid:

- Kliimaministri uus määrus: *Kaitsemetsade majandamise eeskiri*
- Kliimaministri uus määrus: *Metsa kaitsemetsaks määramise ja kaitsemetsade hulgast väljaarvamise menetluse kord*
- Täiendada *Metsamajandamise eeskirja* § 16 lõige 1
- Kliimaministri määruises “*Metsa korraldamise juhend*” tuleb avada uuesti lisa 5 “*Metsakategooriad ja hoiu- või kaitsemetsaks määramise põhjused*” ja lisa 8 “*Kõrge loodusväärtuse tunnused*”; lisa 17 “*Metsa majandamise võtete klassifikaatorid*” tuleb täiendada metsa kasutamise viisidega
- Vajalik on kaasajastatud tekstiga taaskehtestada „**Kaitsemetsade majandamise juhend**“ nagu oli: *Kaitsemetsade majandamisjuhised* (2001) ja *Kaitsemetsade määratlemise ja majandamise juhend: metsanduse ja looduskaitse praktikutele* (2004) ning *Eesti FSC standard* (2009)

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu on esitatud metsaseaduse muutmise seaduse eelnõule 11. septembril 2024. aastal.
